

SLOVENIJA PRED PEKINGOM

NESEKSISTIČNA RABA JEZIKA

PROBLEMI ŽENSK NA DELOVNEM MESTU -
OPAŽANJA SINDIKATOV

SKLADNOST DRUŽINSKEGA IN POKLICNEGA ŽIVLJENJA

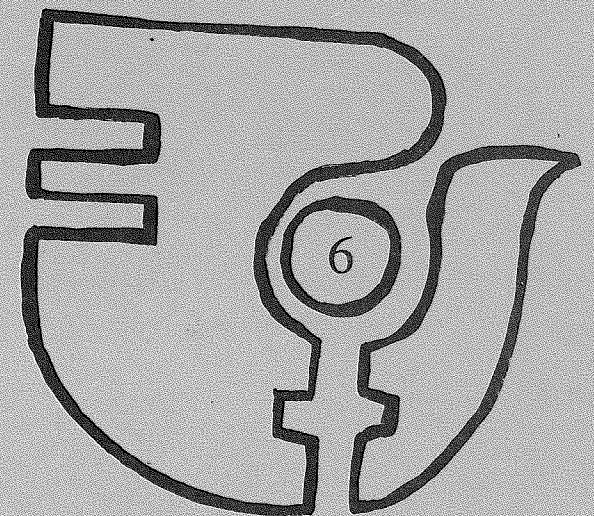
VAROVANJE ZDRAVJA ŽENSK

NEVLADNE ŽENSKE ORGANIZACIJE ZA NAPREDEK POLOŽAJA
ŽENSK SLOVENIJE

ŽENSKE V NOVINARSKIH VRSTICAH IN MED NJIMI

SLOVENIJA PRED PEKINGOM

ŽENSKE V NOVINARSKIH VRSTAH, VRSTICAH IN MED NJIMI

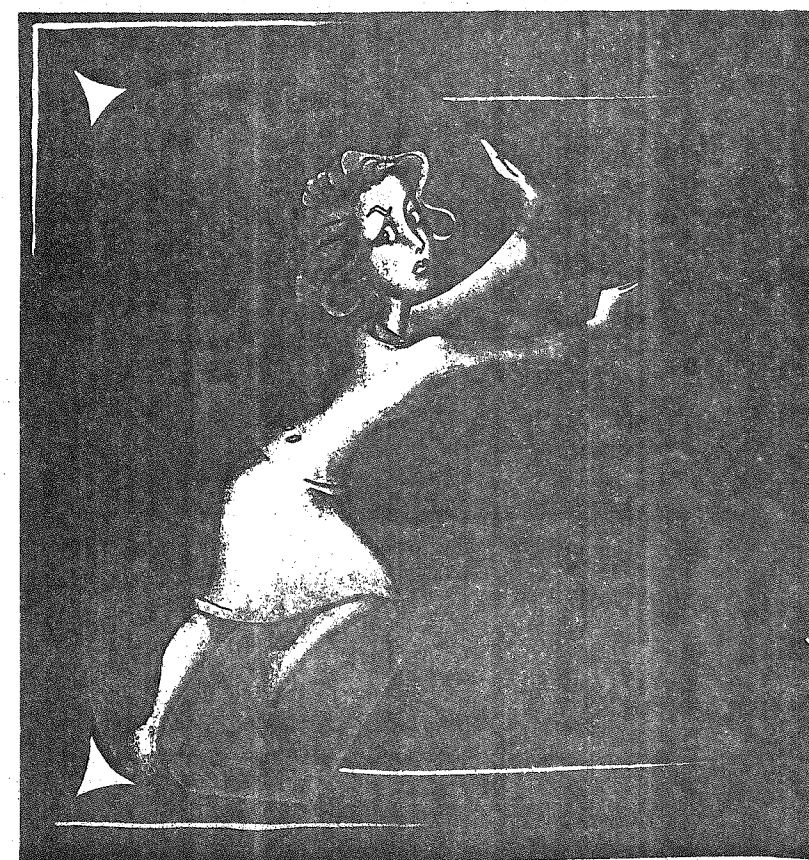

VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE
URAD ZA ŽENSKO POLITIKO

1995

SLOVENIJA
PRED
PEKINGOM

ŽENSKE
V NOVINARSKIH
VRSTAH,
VRSTICAH
IN MED NJIMI

vir: Equal Opportunities in
European Broadcasting

VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE
URAD ZA ŽENSKO POLITIKO

1995

6. zvezek iz zbirke "SLOVENIJA PRED PEKINGOM"
ŽENSKE V NOVINARSKIH VRSTAH,
VRSTICAH IN MED NJIMI

UREDNICI

Vera Kozmik
Jasna Jeram

IZDAJATELJ

Vlada Republike Slovenije
Urad za žensko politiko

Za izdajatelja
Vera Kozmik

Ljubljana, julij 1995

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

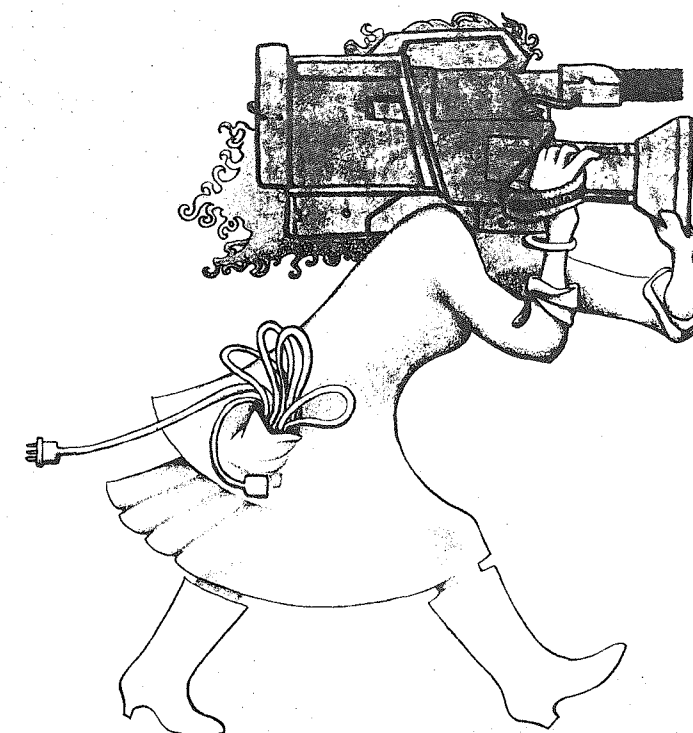
070.42-055.2

ŽENSKE v novinarskih vrstah, vrsticah in med njimi / [urednici
Vera Kozmik, Jasna Jeram]. - Ljubljana : Vlada Republike Slovenije,
Urad za žensko politiko, 1995. - (Slovenija pred Pekingom ; zv. 6)

1. Kozmik, Vera 2. Jeram, Jasna
52356608

VSEBINA:

1. PREDGOVOR	5
2. ZAPIS STROKOVNE JAVNE RAZPRAVE	7
3. Margaret Gallagher: ŽENSKE IN MNOŽIČNI MEDIJI	40
4. ŽENSKE NA POLOŽAJIH V MEDIJIH: kratko poročilo o rezultatih raziskave	43

vir: Equal Opportunities in
European Broadcasting

PREDGOVOR

Slovenija nima nobene institucije, ki bi posebno pozornost posvečala prav vlogi medijev pri ohranjanju oziroma odpravljanju stereotipov o ženskah in moških. Mogoče zato v naših medijih ženske še naprej kuhajo, perejo, likajo, hujšajo, ugajajo možem, skrbijo za otroke, dom in družino, medtem ko je področje javnega delovanja bolj ali manj prepuščeno moškim.

Urad za žensko politiko

Popolnoma drugačno pa je stanje v državah Evropske skupnosti, kjer se že tretje desetletje sistematično ukvarjajo z vprašanji enakih možnosti. Posebno pozornost je v okviru teh prizadevanj namenjena prav pospeševanju pozitivnih akcij, s katerimi naj bi zagotovili, da bi bile ženske ustrezno predstavljene na vseh ravneh in na vseh področjih komuniciranja.

Načrtuj upoštevanje različnih vlog žensk in moških doma in pri delu... Zapomni si, da imajo ženske prav tako poklice, kot imajo moški družine in otroke.

Priročnik Evropske skupnosti Equal Opportunities in European Broadcasting, 1991;

Seveda je nemogoče naštetati vse konference, resolucije, pobude, komisije, ki se zavzemajo za povečevanje enakosti med spoloma v množičnem komuniciranju. Dejstvo pa je, da se je vloga in podoba žensk v medijskem prostoru v marsikateri razviti državi zlasti Evrope že bistveno spremenila tudi zavoljo izredne aktivnosti Evropskega odbora za enakost žensk in moških, ki je bil ustanovljen leta 1979 in ki je v okviru svojega delovanja zapisal tudi zelo preprosto (a marsikje še neudejanjeno) resnico, da je enakost spolov eden od osnovnih elementov človekovih pravic.

Celotna družbena zgradba je prežeta z mitom o ženski manjvrednosti.

Maria R. Tavares Da Silva, Portugalska

Seveda tudi pri nas sodijo pravice žensk med temeljne človekove pravice, a žal še vedno bolj na papirju kot v življenju. Prave volje in želje po udejanjenju te pravice ni.

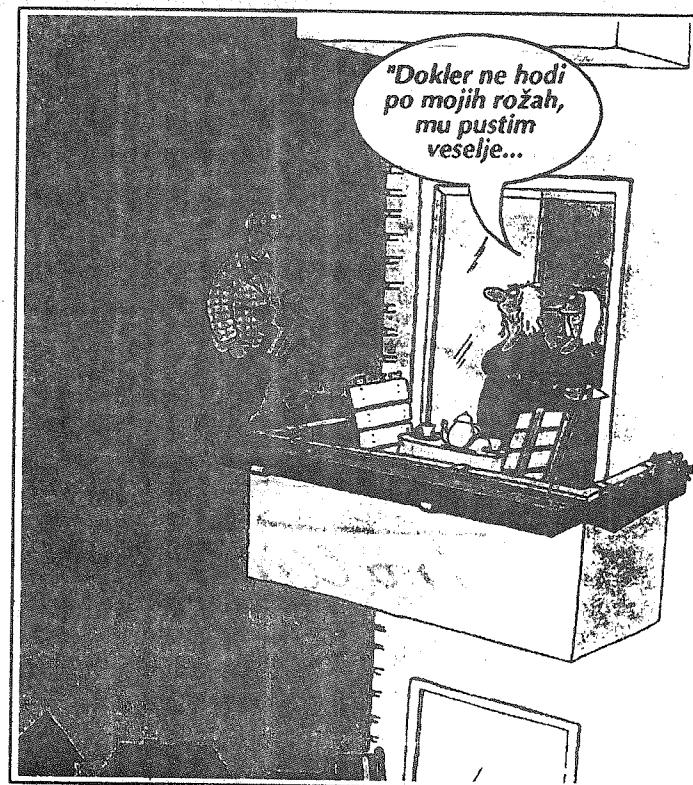
Na medijskem področju bi bilo morda zanimivo upoštevati predlog mednarodne konference "Ženske, množični mediji in oglaševanje", ki je bila julija 1991 v Manili in katere eno zanimivejših priporočil oziroma zahtev je, "da bi morali kot merilo za časovno ustrezno pokrivanje ženskih problemov v medijih upoštevati čas (prostor), ki je namenjen športu." To priporočilo bi morali še posebej resno vzeti v Sloveniji, saj še nimamo nobenega resnega programa (načrta) aktivne politike odpravljanja seksizma v medijih.

Posledica tega je, kot je že pred časom zapisala dr. Maca Jogan, "da se zato na Slovenskem vzpostavlja začarani krog, v katerem se nastavki za uresničevanje načela enakih možnosti za oba spola sproti rušijo z reproduciranjem vzorcev dejansko neenakih možnosti in večje materialne in moralne obremenjenosti žensk."

In ker je tudi tale zapis nastajal kot priprava na četrto svetovno konferenco o ženskah v Pekingu, naj ga sklenem z modrostjo Daljnega vzhoda, da lahko *svet dobro funkcionira le, če sta ženski in moški princip v ravnovesju.*

Ljubljana, avgust 1995

Danica Simšič

Vir: 7D, 5. julij 1995

ZAPIS JAVNE STROKOVNE RAZPRAVE

Ljubljana, 8. junij 1995

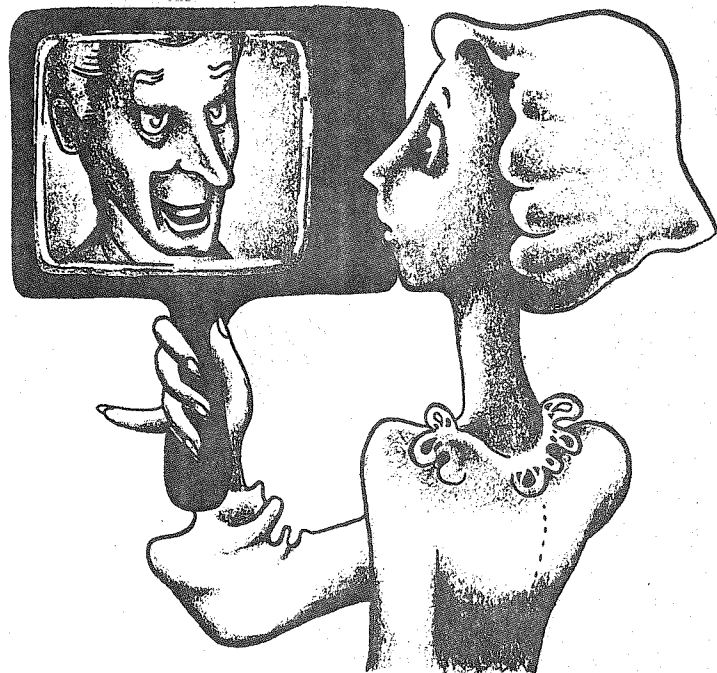
V JAVNI RAZPRAVI SO SODELOVALI:

1. Mojca Drčar Murko,
novinarka, Delo
2. Ervin Hladnik Milharčič,
novinar, Delo
3. Sašo Hribar,
novinar, Radio Slovenija
4. Maca Jogan
doktorica socioloških znanosti, Fakulteta za družbene vede
5. Maja Kocjančič,
demonstratorica, Fakulteta za družbene vede
6. Vera Kozmik,
direktorica, Urad za žensko politiko
7. Mateja Kožuh Novak,
poslanka v Državnem zboru Republike Slovenije
8. Sonja Lokar,
predsednica Ženskega foruma ZLSD
9. Erika Repovž,
novinarka
10. Danica Simšič,
poslanka v Državnem zboru Republike Slovenije
11. Majda Širca,
novinarka, TV Slovenija
12. Janez Šušteršič,
diplomirani ekonomist, Ekonomska fakulteta
13. Jadran Vatovec,
novinar, Slovenske novice
14. Dorotea Verša,
sociologinja, Zavod za zaposlovanje
15. Neva Železnik,
novinarka, Naša Žena

Spoštovane gospe, spoštovani gospodje, zahvaljujem se vam, ker ste prišli na že šesto strokovno razpravo v okviru priprav na četrto svetovno konferenco o ženskah, ki bo od 4. do 15. septembra v Pekingu. Razpravo organizira Urad za žensko politiko. Naslov današnjega vabila je *Ženske v novinarskih vrstah, vrsticah in med njimi*. Kot izziv za to razpravo smo zapisali nekaj vprašanj, in sicer, kakšno mesto in vlogo ima v medijih poročanje o ženskah, o tako imenovanih ženskih temah, ali o tem pišejo in poročajo samo ženske ali tudi moški, in če že, na kakšen način. Ali je to tema, ki pomeni zgolj okrasek in popestritev članka, oddaje, ali je sploh mogoča delitev na ženske in moške teme, in če je, ali ne povzroča ravno nasprotnega učinka, kot bi si kdo želel? Na koncu smo postavili še vprašanje, kdaj bomo oziroma ali smo morda ženske že partnerice v vsej žlahtnosti te besede.

Veseli me, da so se vsi uvodničarji in uvodničarke odzvali vabilu k sodelovanju. Najprej bi rada poudarila, da ta razprava nima ambicije izrazito analitično in strokovno razpravljati o medijski podobi žensk in o vlogi, položaju ter pomenu žensk v slovenskih medijih oziroma celotnem slovenskem medijskem prostoru. Vabilo k sodelovanju tudi ni bilo zavezujoče v tem smislu, ampak smo se dogovorili, da vsak omenjeno tematiko na kratko predstavi, tako kot jo vidi, doživlja in ustvarja, da pove, kje vidi probleme, če jih sploh opaža, in kaj predlaga za spreminjanje in razreševanje obstoječega stanja.

Urad za žensko politiko je pripravil tudi analizo položaja žensk v slovenskih medijskih hišah; lahko si jo podrobneje pogledate in morda uporabite kot iztočnico tudi v vaših razpravah. Imamo torej zametke slovenske raziskave, ker pa imamo pri nas tudi lepo navado, da dajemo prednost tujemu, bi prosila Doroteo Verša in Eriko Repovž, da predstavita mednarodno raziskavo, v katero je bilo vključenih 70 držav, in ki je pokazala, kakšna je bila medijska podoba žensk 18. januarja 1995 v Sloveniji. Dorotea Verša, ki je tudi koordinatorka te raziskave za Slovenijo, jo bo predstavila na splošno, Erika Repovž pa bo podala konkretne zaključke.

Ali sploh posebej govoriti o ženskah in medijih?

Nujno potrebujemo podatke

Najprej nekaj osnovnih informacij o tem, kaj *Global Media Monitoring Project* sploh je - to je namreč uradni naziv raziskave, pri kateri smo sodelovali. Pobudo za mednarodni projekt spremljanja medijev je dala mednarodna konferenca o možnostih komuniciranja med ženskami, ki je bila februarja 1994, namen pa je bil zbrati mednarodno primerljive podatke o podobi in vlogi spolov v medijih v čim večjem številu držav. Ideja je dobila široko podporo predvsem zaradi tega, ker je bil to prvi poizkus mednarodno usklajene akcije spremljanja medijev, ki naj bi spodbudil mednarodno solidarnost, razširil znanja s področja analiziranja medijev, predvsem pa razvil tako imenovano medijsko pismenost.

Kanadska organizacija *Media Watch* je ob podpori kanadske vlade prevzela koordinacijo tega projekta, ki je na koncu dobil tudi uradni naziv, in sicer *Global Media Monitoring Project*. Metodologijo spremljanja medijev je razvila raziskovalna ustanova *Erin Research* na osnovi manjše pilotske raziskave, ki je bila narejena v Indiji, Argentini, na Kitajskem in Nizozemskem. Organizatorju je k temu projektu uspelo pritegniti 70 držav iz vseh delov sveta, med njimi tudi Slovenijo. V vseh sodelujočih državah smo na določen dan (18. januarja 1995) po enotni metodologiji najprej posneli, kasneje pa tudi analizirali informativne oddaje oziroma poročila na televiziji in radiu ter tekste na prvih straneh dnevnih časopisov.

V skladu z metodološkimi navodili smo v Sloveniji izbrali dve televizijski postaji, dve radijski postaji in tri dnevne časopise. Podatki, ki smo jih zbrali, govorijo o razširjenosti določenega medija, o lastništvu medija, o temah, ki jih obravnavajo posamezni prispevki, o vlogah, v katerih nastopajo bodisi moški bodisi ženske (novinarji, novinarke, osebe, o katerih se poroča), o nekaterih lastnostih nastopajočih oseb, o njihovi starosti, poklicu, o vlogi, v kateri nastopajo kot osebe, o katerih se poroča. Posebej smo se posvetili preštevanju oziroma ugotavljanju frekvence pojavljanja specifičnih ženskih tem v informativnih oddajah in prispevkih kot so na primer zdravje žensk, kontrola rojstev, skrb za otroke, nasilje nad ženskami, hendikepirane ženske, delovna aktivnost žensk in podobno. Vsi ti podatki skupaj nam dajejo neko dokaj celovito sliko o podobi, vlogi in pomenu, ki jih imata oba spola v informativnih oddajah in prispevkih v slovenskih medijih.

Rezultati slovenske raziskave in raziskav v vseh drugih sodelujočih državah bodo objavljeni v posebni publikaciji, ki bo predstavljena septembra letos v Pekingu na četrti svetovni konferenci o ženskah. Menim, da je udeležba Slovenije pri tem projektu omogočila, da smo dobili mednarodno primerljivo zbirko podatkov, iz katere bomo lahko nekaj več izvedeli o svojih medijih s stališča podob spolov ter določali položaj Slovenije med drugimi državami na področju enakosti oziroma neenakosti spolov v medijih.

Mednarodni projekt o podobi in vlogi spolov v medijih

Sodelovnje Slovenije

Na koncu bi se zahvalila še vsem tistim, ki so mi pomagali pri izvedbi raziskave, saj je bila dokaj obsežna, še posebej pa Uradu za žensko politiko, ki jo je moralno in tudi materialno podprl in tako omogočil opravljanje tega obsežnega dela v Sloveniji. Zdaj pa prosim kolegico Eriko Repovž, da predstavi rezultate naše raziskave.

Erika Repovž

Osredotočila se bom na predstavitev vzorca in na konkretne številke, da bi dobili predstavo o razmerju med številom žensk in moških, ki se pojavljajo v slovenskih medijih ter o njihovi medijski podobi in vlogi.

Vzorec vključuje vse tri množične medije: televizijo, radio in vseh šest slovenskih dnevnih časopisov, ne glede na žanr prispevkov. Ker bi bilo v nekaterih državah, kjer imajo zelo veliko radijskih in televizijskih postaj, nemogoče na isti dan spremljati vse te postaje in ker se zaradi velikega podobnosti vsebin in medijske podobe nekaterih, predvsem zasebnih komercialnih radijskih in televizijskih postaj, relevantnost statističnega vzorca ne bi bistveno povečala, je *Media Watch* priporočil, da bi kodirali vsaj dva televizijska programa, nacionalnega in zasebnega. Kar zadeva večje države, med katere pa Slovenija ne sodi, bi prišlo v upoštevanje večje število programov. V Sloveniji bi, kar se televizije tiče, prišle v poštev tri televizije: nacionalna televizija in dve zasebni, Kanal A in Megličeva televizija. Glede na večji obseg informativnega oziroma aktualno političnega programa na število gledalcev in možnost spremljanja programa na obeh privatnih televizijah smo se odločili za kanal A. Merila za izbor TV programa so bila naslednja: vključitev nacionalnih in zasebnih televizijskih programov, popularnost in razširjenost programov, programi z največjim številom gledalcev in gledalk, programi, ki imajo poudarek na informativnih oziroma aktualnopolitičnih vsebinah in programi, ki predvajajo informativni program v različnih časovnih terminih (dopoldan do 12. ure, med 12. in 20. uro zvečer in med 20. in 24. uro).

Vzorec TV Slovenija obsega tri dnevnoinformativne oddaje. Na videokaseto je bilo posneto 50 minut informativnega programa in 55 različnih prispevkov. Vzorec Kanala A vključuje obe dnevnoinformativni oddaji na tej postaji, skupaj 10 minut informativnega programa in 18 različnih prispevkov. Vzorca obsegata različne tematske in žanrske prispevke na obeh televizijskih postajah, ne vključujeta pa športnih poročil in vremenskih napovedi, ker sta obe enoti ločeni od informativne oddaje.

Med nacionalno in številnimi neodvisnimi, zasebnimi, komercialnimi in lokalnimi radijskimi postajami smo izbrali dnevnoinformativni program Radia Slovenije in lokalno postajo Radio Glas Ljubljane. Vzorec Radia Slovenije vključuje 6 dnevnoinformativnih oddaj, skupaj 96 minut informativnega programa in 91 različnih prispevkov. Vzorec RGL vključuje 5 informativnih oddaj, to je 23 minut informativnega

*Vzorec raziskave
v Sloveniji*

*Vključenost TV
programov*

*Vključenost
radijskih postaj*

*Vključenost
časopisnih
prispevkov*

*Pojavljanje žensk v
aktualnopolitičnih
temah*

*Diskurz neenakih
možnosti in
stereotipnih
družbenih vlog*

programa in 44 različnih prispevkov. Najbolj obširen vzorec je bil narejen za časopise; zajel je vseh šest dnevnikov v Sloveniji: Večer, Dnevnik, Delo, Republiko, Slovenca in Slovenske novice. Skupaj smo analizirali 48 prispevkov, ki so bili objavljeni ali napovedani na naslovnih straneh, ne glede na avtorske članke ali agencijske novice.

Glavne teme vseh poročil oziroma časopisnih prispevkov so bile v glavnem iste. Headlines vseh dnevnoinformativnih oddaj in člankov ta dan so bile: potres na Japonskem, izvolitev nove italijanske vlade, zaprta seja slovenskega parlamenta o tujih dolgovih, prekinitev ognja v Čečeniji, razprava zdravnikov v zdravstvenih domovih o plačah, priprave na 50-letnico konca druge svetovne vojne in Migonejev obisk v Sloveniji. Izjema je bil le Slovenec, ki je na ta dan največ pozornosti namenil pokojninam nekdanjih slovenskih revolucionarjev, s spiskom imen in višino pokojnin. Prispevki iz različnih tematskih področij so omogočili analizo povezav med temami in spolom novinarja.

Naj za uvod v interpretacijo rezultatov povem nekaj splošnih numeričnih podatkov. Vseh oseb, ki jih je zajela ta raziskava in nastopajo v vlogi poročevalcev, napovedovalcev in akterjev v novinarskih prispevkih je 589, od tega 25 % žensk in 75 % moških. Vseh novinarjev je 258, od tega je bilo 42 % žensk in 58 % moških.

Iz dobljenih rezultatov smo lahko ugotovili, da ženske v aktualnopolitičnih temah v časopisu in na radiu nastopajo redkeje kot moški; izjema je televizija, kjer ženske, kar zadeva pokrivanje določenih tematskih področij, prevzemajo tudi vlogo povezovalk in poročevalk. Specifične ženske teme so v vseh medijih zelo slabo zastopane oziroma jih praktično ni. V sklopu aktualnopolitičnih tem v celotnem vzorcu je bila dvakrat omenjena tema, ki zadeva predvsem ženske, pa še to ne kot samostojni prispevek. V poročilu o volitvah v Svet Evrope je bilo mimogrede omenjeno priporočilo gospe Catherine Lalumiere o večji enakopravnosti žensk. Obstajajo področja, kot so denimo zdravstvo, socialno varstvo in šolstvo, ki so izrazita domena žensk in področja, kot so notranja in zunanja politika ter gospodarstvo, kjer moški prevladujejo. Delna izjema je TV Slovenija, kjer novinarke pokrivajo večinoma vse zunanje politične teme, komentirajo pa jih pogosto moški (zunanji sodelavci). Zahtevnejših novinarskih žanrov, kot so uvodniki, komentarji in kolumni, se loteva več novinarjev kot novinarok, medtem ko slednje številčno prevladujejo, ko gre za poročevalstvo. Povprečna starost novinarok, ki se pojavljajo v dnevno informativnih oddajah na televiziji (vizualni medij!) je nižja od povprečne starosti novinarjev.

Množični mediji znotraj svojih aktualnopolitičnih tem reproducirajo diskurz neenakih možnosti med spoloma in njunih stereotipnih družbenih vlog, kar je predvsem razvidno iz analize oseb po spolu, ki nastopajo v novinarskih prispevkih. Ženske kot akterke so prisotne le v prispevkih, ki govorijo o zdravstvu, šolstvu, socialnem varstvu in nekaj več tudi v kulturi. Izrazito odrinjene pa so na področju institucionalne politike in gospodarstva. Slika pa je obratna, ko gre za

Mediawatch je kanadska organizacija, ki se ukvarja s spremljanjem medijev s stališča enakosti spolov. Poleg drugih dejavnosti organizira tudi številne izobraževalne seminarje, ki jih vodijo strokovnjakinje in strokovnjaki za področje medijev, in sicer na naslednje teme:

- ženske v medijih
- ženske v oglaševanju
- mediji in nasilje nad ženskami
- vsiljen videz/dobro počutje žensk
- ženske v tiskanih medijih
- otroci v medijih

Slovenija nima nobene institucije, ki bi posebno pozornost posvečala prav vlogi medijev pri ohranjanju oziroma odpravljanju stereotipov o ženskah in moških. Mogoče zato v naših medijih ženske še naprej kuhajo, perejo, likajo, hujšajo, ugajajo možem, skrbijo za otroke, dom in družino itd., medtem ko je področje javnega delovanja bolj ali manj prepuščeno moškim...

MOGOČE PA PREPROSTO NOČEMO ALI NE ZNAMO RAZMISLJATI TUDI DRUGAČE?

ŽENSKE V MEDIJIH

Ženske so nesorazmerno zastopane v vseh vrstah medijev, njihovo prikazovanje pa je takšno, da pogosto krepi negativne stereotipe. Udeleženke in udeleženci seminarja se bodo naučili prepoznavati stereotipe, vezane na spol, in načine, na katere mediji izrabljajo telesa žensk, njihove želje in zahteve pa banalizirajo in podcenjujejo.

ŽENSKE V OGLAŠEVANJU

Ljudi vsakodnevno bombardirajo tisoči oglasi iz revij, panojev, reklam ... Seminar bo preučil podobo ženske v sodobnem oglaševanju.

MEDIJI IN NASILJE NAD ŽENSKAMI

Podatki kažejo, da je četrtnina vseh žensk v Kanadi spolno nadlegovanih. Storilci so pogosto osebe, ki jih žrtve dobro poznajo. Udeleženke in udeleženci seminarja se bodo naučili prepoznavati osnovne trende v medijih, ki vzdržujejo in ohranjajo vzdušje nasilja nad ženskami in otroci.

VSILJEN VIDEZ/DOBRO POČUTJE ŽENSK

Študije ugotavljajo, da je 80% srednješolk v Severni Ameriki na dieti in da je večina odraslih žensk prepričanih, da ima preveliko telesno težo. Na seminarju se bo razpravljalo o vplivu medijev na samospoštovanje in zdravje žensk.

ŽENSKE V TISKANIH MEDIJIH

Ženske so neenakomerno zastopane kot novinarke in kot viri informacij v vseh tiskanih medijih. V intervjujih in na fotografijah se jih pogosto opisuje glede na njihova zunanost ali v odnosu do moških.

OTROCI V MEDIJIH

Mediji pogosto izrabljajo tudi otroke, in sicer skozi teme, povezane s spolnostjo. Kot gledalci otroci lahko vidijo le malo pozitivnih zgledov, zlasti v ženskah. Vplivi na samospoštovanje, oblikovanje vrednot in njihovo vedenje so daljnosežni.

(prevod letaka Mediawatch)

Vpliv feminizacije novinarstva

različne civilnodružbene pobude. Na tem področju ženske izrazito prevladujejo, bodisi kot akterke, bodisi kot poročevalke oziroma komentatorke.

Najzanimivejša ugotovitev, o kateri lahko sklepamo iz dobljenih rezultatov, pa je po mojem mnenju nesorazmerje med številom novinarok v Sloveniji in zanimanjem za študij novinarstva med ženskami pri nas ter obravnavanim številom tako imenovanih ženskih tem. Feminizacija novinarskega poklica torej ni bistveno vplivala na odpravo stereotipnih medijskih vsebin v smislu neenakih možnosti med spoloma.

Danica Simšič

Zahvaljujem se za zanimive podatke iz analize. Zdaj pa bomo videli, kako Ervin Hladnik-Milharčič doživlja ženske teme, kako se jih je kdaj loteval, če se jih je sploh, in kako vidi bolj enakopravno in izenačeno vlogo žensk in moških ter tako imenovanih ženskih in moških tem. Ervin Hladnik - Milharčič je zaposlen na Delu kot kolumnist, komentator in še kaj.

Ervin Hladnik-Milharčič

Ko si me povabila na razpravo, sem se glede na organizatorja in temo najprej vprašal, kaj je narobe z ženskami v novinarstvu. Zdelo se mi je namreč, da je problem zastaviti konfliktno. Sprva sem bil zelo razočaran. Ker se ukvarjam s političnim novinarstvom, lahko kaj kompetentnega rečem samo o tem področju, o drugih ne bi govoril. Preveriti sem šel torej nekaj predstav, ki sem jih imel o ženskah v novinarstvu, in nekaj predsodkov, v tako imenovane elitne rubrike dnevnega časopisja. Na pamet bi seveda rekel, da so ženske po vsej verjetnosti v elitnih rubrikah dnevnega časopisja diskriminirane. A na moje presenečenje se je izkazalo, da to ne drži, vsaj če pogledamo kolumen v Delu na prvi strani ali recimo mnenjske rubrike in uvodnik v Sobotni prilogi Dela. To so verjetno najbolj vidni primeri tipa žurnalizma, v katerem podpisano ime tudi nekaj velja in ne gre samo za novičarstvo. Ženske so kot avtorice zastopane v normalnem razmerju, vsaj jaz ne vidim neke posebne razlike. Slovenska zunanja politika, ki je zdaj v tem trenutku ena izmed bolj udarnih tem, je takorekoč v celoti pokrita z ženskimi novinarokami. Pri drugi udarni temi, vojni v Bosni, pa žensk ni opaziti. To je presenetljivo in je pravzaprav slovenska posebnost, saj je drugače svetovni trend, da se v vojnem dopisništvu ženske afirmirajo kot novinarke. Vsaj v Somaliji in Bosni so bile Kate Agie, Maggie O'Keane, Laura Silber in Christiana Amanpour najboj vidne poročevalke. Christiana Amanpour je na CNN-u "skurila" Petra Arnetta, Maggie O'Keane je povozila priznanega vojnega dopisnika Foxa in tako naprej. Tudi na BBC-ju se opaža ta trend. V Sloveniji pa je vojno dopisništvo moška tema. Drugače pa so druge udarne rubrike, recimo gospodarstvo, vsaj kar se komentatorstva

tiče, skorajda v celoti pokrite z ženskimi novinarkami.

Pri hierarhiji tem (zunanja politika, gospodarstvo in spremljanje pomembnih notranje političnih dogodkov) obstaja ravnotežje pri razporeditvi del med moškimi in ženskami, če že ne celo ženska prednost vsaj na nekaterih področjih. Zdi se mi, da ni nekega vnaprejšnjega favoriziranja spolne razlike v dobro moških, kar me je pravzaprav presenetilo. Iz tega bi lahko sklepal, da je slika še kar idilična. Pa ni. Kar se tiče produkcije novinarskih člankov vseh hierarhičnih stopenj so dela, vsaj v tiskanih medijih, enakomerno razporejena med oba spola. Če pa pogledate uredniška mesta oziroma po naključju stopite na katerikoli kolegij kateregakoli tiskanega medija, boste ugotovili, da je uredniški zbor ponavadi moškega spola.

Pri produkciji tekstov je diskriminacija po mojem občutku bolj umišljena kakor resnična - težaško delo, ki ga opravljamo novinarji, je enakomerno razporejeno med oba spola. Kar pa se tiče industrijskega vodenja produkcije na uredniški ravni, bi po lastnih izkušnjah rekel (morebiti bi se dalo to tudi statistično preveriti), da sta kontrola in organizacija industrijske produkcije novic v moških rokah. Čisto po naključju sem bil zadnjič na kolegiju Dela in tam sem zasledil med dvanajstimi prisotnimi tudi dva ženska obraza in to iz bolj ali manj neudarnih redakcij.

Skratka, tako zunanja kot notranja politika, dopisništvo in seveda zlasti bolj odgovorna mesta, kot sta mesti glavnega in odgovornega urednika, so tradicionalno zapisani moškemu spolu, tako da lahko rečemo, da organizacijo novinarskega dela vodijo moški. Ko sem se potem vprašal, od kod to izvira, sem pomislil, da je vprašanje spolne razlike v slovenskih medijih takšno zaradi socialistične preteklosti, bodisi črne bodisi rdeče, in je zato nekoliko bolj egalitaristično zastavljeno kot v sorodnih medijih na zahodu. Po drugi strani so ideološke interpretacije specifičnih ženskih tem bolj prisotne v anglosaksonškem časopisju kot pri nas.

Ta egalitarizem smo podedovali od egalitarizma socialističnega sistema, v katerem smo živeli in v katerem je bila politika socializma v rokah moških, mediji pa ena od prioritet kontrole s strani političnega aparata. Uredniške funkcije v medijih so pač podedovali moški in dejstvo, da je večina urednikov slovenskih medijev moškega spola, je preostanek prejšnjega režima. Pa recimo, da je politično kadrovanje vodilnih mest res stvar preteklosti. Upal pa bi si napovedati, da bo tako tudi v bodoče, namreč, da bo večina urednikov moškega spola. Kjer se v medijih ne kadruje po politični liniji, se po tradiciji uredniki rekrutirajo iz dopisniških mest. Za velike ameriške časopise, na primer *New York Times*, *LA Times*, *Washington Post* velja, da novinar ne more zasesti uredniškega mesta, če ni bil vsaj tri do štiri leta zunanji dopisnik iz Evrope. Predpostavlja se, da je dopisništvo iz Evrope test uredniške sposobnosti. Morda se kdo še spomni Christine Spolar, ki je bila na fakulteti popolnoma zgubljena mala štipendistka, je pa potem po

In kako bo v bodoče?

naključju zamenjala nekoga, ki je v losangeškem dopisništvu *Washington Posta* šel pisat za eno leto knjigo; imela je srečo, da je pokrivala zelo udarne teme (vse od O.J.Simpsona do Nancy Charrington), a kot nagrado za dobro delo ni dobila mesta v Washingtonu, kar bi se moralo zgoditi po naši logiki, ampak v Varšavi. Postala je dopisnica iz Varšave, kar je za američane izredno ugledno novinarsko mesto in predpriprava za uredniško mesto v Washingtonu. Podobno velja za velike evropske časopise, le da je slika zrcalna. Dopisništvo iz Amerike ali pa iz Moskve oziroma enega od središč svetovne politike je predpogoj za zasedbo pomembnega uredniškega mesta. Če predpostavljam, da bo iz medijskih hiš izginil politični ključ kadrovanja, bo nastopila ta logika: kakšnega bolj strogega mehanizma preverjanja sposobnosti kot je tuje dopisništvo namreč skorajda ni. In če zdaj pogledamo, kako stojijo slovenski mediji, lahko presenečeni ugotovimo, da ne moremo opaziti slovenske dopisnice, z eno samo izjemo - Ilinko Todorovski iz Zagreba. Vsa druga dopisniška mesta po celem svetu so moška. Če moje razmišljanje velja, bo razmerje moči v medijih ostalo takšno, kot je.

Danica Simšič

Zahvaljujem se Ervinu, zdaj pa bi prosila Majdo Širca, da predstavi svoj pogled na temo našega razgovora. Majda je poizkusila pravzaprav vse: od navadne vestičke, poročila, reportaže do uredniškega mesta. Najbolj je znana kot avtorica oddaje *Povečava*, za katero je dobila tudi tri zaporedne viktorije.

Majda Širca

Prešla bi na neko obče videnje novinarke na filmu, ker se mi zdi, da se film, tako slovenski kot tuj, vendarle zelo pogosto srečuje s stereotipnim likom novinarke. Uvedla bom nekaj vzorcev, za katere mislim, da so lastni tudi našemu prostoru. V zadnjem filmu Roberta Altmana, *Pret a Porter*, ki je film o modi in o ženskah, Kim Basinger igra novinko, tipično blond avšico, ki skaklja od enega do drugega modnega kreatorja, jih postavlja pred kamero, vabi v svojo bližino in izziva s svojimi intervjuji. Pri tem vedno pazi, da je zajeta z velikimi kreatorji mode v dvoplanu; ko jih sprašuje po njihovem počutju, o čem drugem tako ali tako ne zna spraševati, postavlja vprašanja tako, da jih bere iz tako imenovanega "trotl bobna"; asistentka ji drži veliko tablo, ona pa iz nje bere. Film se zaključi z modno revijo, kjer se po pisti sprehajajo gole ženske; to se zgodi povsem slučajno, ker je modni kreatorki zmanjkalo denarja in ni vedela, v kaj bi oblekla manekenke. Novinarka (Kim Basinger), o kateri vam pripovedujem, je zaradi tega tako šokirana, da v hipu pozabi vse, kar se je naučila. Utrga se ji, ne bere več, ne spomni se več pravil: da je treba vzeti mikrofona, predstaviti gosta in sebe in tako dalje. Vzame mikrofona in začne kar govoriti brez "trotl bobna", in pravi, da ji je vsega dosti, da ne razume več tega sveta.... Demonstrativno zapusti sceno in preda mikrofona

Videnje novinarke na filmu

Uredniški zbor je ponavadi moškega spola

Zakaj prihaja do razlik?

Preostanki prejšnjega sistema

*Vzorec novinarke kot
'blond trape'*

*Pametna novinarka,
predana resnici*

*Čustvene in evforične
novinarke*

*Erotičnost novinark
kot poklicna
prednost*

asistentki, ki je do sedaj vseskozi držala karton z napisi. In ta asistentka ni blond, ni tako lepa in ni ji treba brati iz "trotl bobna". Nasprotno, je zelo pametna in njen komentar modne revije je izredno inteligenčen.

Kaj hočem reči? Vpeljati želim dva obča vzorca novinarke, vzorca, ki ju postavljajo bodisi moški bodisi ženske same. Prvi vzorec je vzorec blond trape, ki samo brblja, ki je nihče ne posluša, ki jo vsak le gleda, ki ji nihče nikoli ne odkloni intervjuja, ki jo ima vsak rad, ki nobenega ne ogroža in ki vse razveseli. Dobi, karkoli želi. A njena moč ni v njej, njena moč je v mediju. Drugi vzorec novinarke je obči vzorec ženske, ki je angažirana, ki išče resnico, ki je popolnoma predana pravici, ki ni nujno lepota, je pa seveda pametna. Praviloma se prebije do poslovnega uspeha. Praviloma se te ženske zapletejo v nek emocionalni ali kakršenkoli odnos s predmetom, ki ga obdelujejo, in pri tem je na tehtnici njihova svoboda, ki je predpogoj uspešnosti tega, kar počnejo v mediju. Padejo v past preveč osebnega tretmaja objekta, ki ga obdelujejo v svetu oblasti moškega. Svoj novinarski ambiciozni projekt običajno sicer uspešno izpeljejo, toda zato morajo žrtvovati ljubezensko razmerje ali pa obratno: v najnovejšem filmu Gusa von Santa ženska, ki si zelo želi postati novinarska zvezda, pa uspe priti le do vremenske napovedi, organizira celo uboj svojega lastnega moža.

Poskušala bom vpeljati še tretji vzorec. Ponudil mi ga je prijatelj, ki večkrat nastopa v medijih, največkrat pred mikrofonom, ki ga drži ženska. Vprašala sem ga, če obstaja kakšna razlika, ko ga intervjuja ženska in ko ga intervjuja moški. Potrdil mi je, da razlika obstaja. Pravi, da naj bi po njegovih izkušnjah ženske po 'logiki stvari' oziroma njihove narave (emocije, senzibilnost, distančna nekritičnost, čustvenost, evforičnost itd.) prej kot moški zapadle v malikovanje, občudovanje in pretirano navdušenje nad tistim, kar on počne. To navdušenje naj bi bilo dosti bolj pretirano, bolj upadljivo, kot če ga izkazuje moški, ki vpelje tretji moment, to je erotično razmerje.

Ta erotična dimenzija ni zanemarljiva: mislim, da je tudi del zavedanj oziroma nezavedanj ženskih vrst v novinarstvu. Četudi je ta erotična komponenta potlačena, zanemarljena, povsem zavržena, skratka, tudi če govorimo o koketiranju ženske besede in ženskega peresa, ženskega telesa s kamero oziroma s pisanjem, še zmeraj se prebije na dan. Ženske enostavno komunicirajo z svetom, ki je moški prostor, prostor oblasti. In kaj se zgodi? Ko se naslavlja na moške, je moški do novinark bolj prizanesljiv in obratno. Ženska je do ženske bolj agresivna. Mogoče zato, ker vključi obrazec konkurenčnosti, ali pa obarva dialog z neko pretirano solidarnostjo, ki zabriše distančno mejo, ki pa je v novinarstvu nujna. Zato mislim, da je včasih ženski kot novinarki, še posebej, če govorim o tej erotični distanci, lažje. Če namreč izhajamo iz tega, da je oblast še zmeraj moška, bo moški ženski težje rekel ne in jo pustil na cedilu. V tem je lahko perverzna prednost novinarke.

V zadnjem slovenskem filmu *Radio DOK* lahko najdem še en vzorec novinarke. Svobodna novinarka Vesna (igra jo Nataša Matjašec) je

povsem asekualna, kar izpodbija prejšnje vzorce; je nenakšen totalno brezspolni angel, in z vso energijo, ki jo ima, se spopada s svojo lastno preteklostjo. Išče krivca za izginotje svojega očeta v hudih socialističnih časih. Skratka, imamo novinarko, ki mora najprej emocionalno zgrabiti primer, da se ga sploh loti, potem pa se ga loti povsem irealno. Ko intervjuja svoje sogovornike, jim sploh ne postavlja vprašanj, temveč kar čaka, da bodo govorili, se izpovedali - medtem pa zavija z očmi. Ima svoj konstrukt resnice, kar pomeni, da imamo opraviti z vzorcem že prej pripravljenih vednosti. Da ne govorimo o tem, da za en članek, ki najbrž ni daljši od treh tipkanih strani, recimo lahko dobi približno 6000 tolarjev, živi od tega en teden, da ima laptop računalnik že takoj po diplomi, po enem tednu raziskovanja oziroma enem letu šolanja pa je že svobodnjakinja z dobrim statusom, kar ni slovenska tipika.

Želim poudariti, da moj vzorec novinarstva ni noben izmed opisanih. Če se otrok rodi dva ali tri mesece prezgodaj in če gre za deklice, imajo veliko več možnosti, da preživijo kot dečki. Ženske smo bolj vzdržljive, žal pa včasih, kar je za novinarski poklic še posebej pomembno, tudi bolj ranljive.

Danica Simšič

No, dobili smo še odslikavo različnih podob novinarke skozi filmsko ustvarjalnost. Maja Kocjančič, naslednja govornica, je vključena v popolnoma drugačen tip novinarstva. Je poročevalka slovenske tiskovne agencije. Ker pokriva predvsem politiko, se večinoma srečuje z moškim svetom, po drugi strani pa se kot demonstratorica na FDV-ju srečuje s študentkami in študenti novinarstva, kjer pa je večinoma med ženskami.

Maja Kocjančič

Predstavila bom svoje razmišljanje o feminizaciji novinarstva oziroma moje gledanje na položaj ženske v novinarstvu. Ne bom govorila kot novinarka slovenske tiskovne agencije, ampak predvsem o izkušnjah, ki jih imam kot demonstratorica na Fakulteti za družbene vede.

Slovenija je ena od držav, ki ima visokošolski študij novinarstva. To sicer ne pomeni, da so vsi slovenski novinarji in novinarke diplomanti in diplomantke sedanje Fakultete za družbene vede, vseno pa največji odstotek novinarjev in novinark prihaja iz te fakultete. Na Fakulteto za družbene vede oziroma konkretnije, na študij novinarstva se vsako leto vpisuje več študentk, se pravi deklet, bodočih novinark. Trenutno razmerje je med 20 % do 25 % študentov in do 70 %, 75 %, včasih tudi do 80 % študentk.

Delam predvsem s študentkami in študenti prvega letnika na demonstratorskih vajah, kjer jih učimo osnovnih veščin pisanja. Vsako leto naredim za uvod kratko anketo o tem, zakaj se odločajo za ta

*Visokošolski študij
novinarstva pri nas*

*Zakaj se za študij
novinarstva odločijo
ženske in zakaj
moški*

študij. Rezultati me vsako leto znova presenetijo, čeprav se sploh ne razlikujejo med seboj. Študenti in študentke dejansko niti sami ne vedo dobro, kaj počnejo na študiju novinarstva; le majhen odstotek je takšnih, ki imajo jasno predstavbo, zakaj sploh študirajo novinarstvo. Predvsem med dekleti so najpogostejši odgovori: ne vem, ker rada pišem, komuniciram z ljudmi, ker so mi všeč dinamični poklici... Takih je od 60 % do 70 % odgovorov. Kasneje se to začne odražati v višjih letnikih, ko ta dekleta ne ostajajo na študiju novinarstva, ampak se začnejo preusmerjati na tržno komuniciranje, kulturologijo in druge smeri, ki so sicer povezane s komuniciranjem samim, ne pa z novinarstvom. Do konca študija se razmerje med študentkami in študenti skoraj uravnoteži. Še vedno diplomira večji odstotek novinark kot novinarjev, vendar pa je razmerje že bistveno bolj uravnoteženo kot na začetku študija.

In kaj dejansko ti študenti in študentke, ki se šele spoznavajo z novinarstvom, počnejo? Poleg obveznih prispevkov morajo tudi zbirati dokumentacijo, se pravi, da si sami izberejo neko temo in potem na to temo zbirajo gradivo iz različnih virov. Spekter tem, ki si jih izbirajo, pa se zelo razlikuje: od tem, ki niso neposredno vezane z novinarstvom, kot so na primer slikarstvo ali gledališče, do tem, ki so popolnoma novinarske, na primer spremljanje dela parlamenta. Med temi temami se pojavlja, kar je v zadnjem letu pogojeno s ciklusom predavanj v KUD-u France Prešeren, da je bolj kot lansko leto prisotno spremljanje ženskih tem. Študentke so se ukvarjale na primer s problematiko nasilja v družini ali na splošno z žensko politiko. V primerjavi s prejšnjimi leti, se pravi s tisto generacijo, ko sem šele začela kot študentka novinarstva, so se v tem letu konzervativne vrednote začele močnejše kazati tudi pri izbiri tem, ki se jih lotevajo študentje oziroma študentke.

V prvem letniku novinarstva je torej razmerje med študentkami in študenti v prid študentkam, potem pa se začenja uravnoteževati. Študenti in študentke takrat še zelo sledijo svojim idealom in v bistvu nimajo neke ideje, kaj novinarstvo sploh je. Če ne začnejo zelo aktivno delati kot novinarji in novinarke že med študijem, do konca visokošolskega izobraževanja ne vedo natančno, kaj je aktivno novinarstvo. Ko končajo fakulteto, pa je razmerje že izenačeno. Tedaj so novinarke še vedno v prednosti, ko pa stopijo v 'kruti svet aktivnega novinarstva', se to razmerje poruši. Odgovora, zakaj se to zgodi, nimam. Veliko sem razmišljala, kaj bi lahko naredila. Mislim, da odgovor, zakaj tako nesorazmerje med študijem novinarstva in aktivnim novinarstvom, kar se tiče žensk, leži drugje in ne v študiju. Morda bi bilo razmerje tudi drugačno, če ne bi imeli študija novinarstva kot samostojnega študija. Morda je napaka tudi v tem.

Danica Simšič

Jadran Vatovec prihaja iz slovenskega dnevnika, kjer ženska podoba niti en dan ne umanjka: iz dnevnika Slovenske novice. Seveda vsi

vemo, kakšna ženska v tem dnevniku nikoli ne umanjka, in zato je morda videnje ženske problematike, ženskih tem, tako kot jih doživlja Jadran, še posebej zanimivo.

Jadran Vatovec

Morda boste razočarane, ker bom zelo težko govoril o ženskah, ki v Slovenskih novicah nikoli ne umanjajo, saj ne sodelujem niti pri izbiri teh fotografij niti podpisov pod njimi. Ko me je Danica povabila, da bi se udeležil današnjega večera, sem bil v dilemi, kako se tega problema lotiti. Odločil sem se za serijo pogovorov s precejšnjim številom žensk in manjšim številom moških, za katere sem vnaprej skušal zagotoviti, da so si med seboj različni. Z vprašanjem, kaj menijo o diskriminaciji, sem prišel do treh kategorij odgovorov.

V prvo kategorijo sem uvrstil odgovore, ki so gradili na tem, da diskriminacija obstaja, da je problem pereč, da se ga ne rešuje ustrezno in da obstaja tudi diskriminacija v medijih, pri poročanju, pisanju in zaznavanju tako imenovanih ženskih tem. Drugi del odgovorov je bil bolj sredinski in je zagovarjal stališče, da problemi niso tako hudi in da se s tem pretirava. Tretja skupina odgovorov, tudi iz ženskih vrst, se je zavzela proti tej dilemi in se postavila na stališče, da diskriminacije ni, pač pa da je to problem tistih, ki ga želijo artikulirati kot problem - da tista ženska, ki se želi angažirano, resno lotevati in se spopadati z novinarstvom tako, kot se tega lotevajo moški, ne naleti na drugačne ovire, na katere naletijo tudi moški.

Po mojem mnenju problem vsekakor ni izmišljen. Tudi po sestavi današnjega omizja, na katerega je prišlo pet moških, bi sklepal, da problem vendarle obstoji in da ima tista prva kategorija nekoliko bolj prav. Mogoče je sicer, da bi se moški danes tu počutili ogroženi, možno pa je tudi, da so tako zelo samozavestni in prepričani, da jih mi, ki smo danes tu, sploh ne moremo ogroziti.

Verjetno novinarji (moški) niti nismo sami krivi, da pišemo manj o ženskih temah, ampak je to pogojeno z drugačnimi razlogi, drugačnimi razmerji. Eden od večjih problemov je problem tako imenovanega predhodnega filtra. Ta predhodni filter ne zaznavam kot parlamentarno komisijo za žensko politiko ali Urad za žensko politiko, ampak predvsem kot tisto danost, ki jo nekdo, ko se loteva neke problematike, zazna. Kdor na primer spremlja parlament, ve, da sedi v njem največ 12 poslank od 90-tih; kdor spremlja vlado, ve, da sta v njej le dve ministrici. Uravnoteženo poročanje je torej dodatno pogojeno z vlogo in možnostmi, ki jih te poslanke oziroma ministrice znotraj moškega kroga imajo. Skratka, ni samo novinar tisti, ki lahko pogojuje, odloča in daje nek dejanski utrip, ampak so stvari v družbeni širini tako vzpostavljene, da včasih nima izbire. Poleg tega ne pišemo samo zato, da bi promovirali neko temo (obstajajo še druge pereče teme kot so ekologija, pacifizem ali mirovništvo, problem invalidov i.d.), ampak v vsakem mediju obstaja tudi organizacija dela, ki od tebe nekaj

*Ali diskriminacija
žensk obstaja?*

*Zakaj o ženskih
temah pišemo manj*

pričakuje, zahteva in te tudi sili, da se prilagajaš pričakovanju bralcev, naročnikov, kupcev proizvoda.

Tisti, s katerimi sem se pogovarjal, med njimi je bilo tudi precej novinark, so opozorili še na en problem, in sicer na to, da se včasih prenačljeno izrekajo sodbe ali presoje o tem, kako nek novinar ali novinarka opravlja svoje delo. Če na primer neka ustanova izbere in nagradi žensko za neko uspešno delo in ti kot novinar o tem poročáš, potem se ti bo to štelo v plus. Če pa se bo pozneje ugotovilo, da je bila ta ženska sicer nagrajena, ampak je kasneje zlorabila položaj ali kaj podobnega, bo površen opazovalec sklepal, da si skušal škodovati ženski populaciji, ker si morda prenapihnjeno pisal o tem, kaj je narobe naredila. Takšna presoja je morda, pravijo, posledica neizživetega feminizma v Sloveniji. Če so recimo v zahodnoevropskih državah ali v Ameriki ženske demonstrativno izražale svoj feminizem in svojo bojevitost tudi na ulici z določenimi simbolnimi dejanji in se danes srečujejo že z drugačno fazo feminizma, v Sloveniji očitne, vidne pojavnosti teh oblik nikoli ni bilo. Drug problem je tako imenovan vsiljen problem diskriminacije, ko lahko s tem, ko opozarjaš na sicer upravičen, dejanski oziroma resničen problem, izzoveš nasprotni učinek. Na ta način lahko celo dosežeš, da se v nekaterih okoljih, pa tudi v medijih, ženskim temam in poročanju o ženskih problemih godi še slabše kot do tedaj.

Glede same diskriminacije pa bi povedal anekdoto. Moj prvi sostanovalec v študentskem domu je bil študent iz Etiopije, ki mu je bilo ime Haile Selassie (ni bil cesar), s katerim sva se včasih sprehajala po ulicah. Če ga kakšen otrok pogledal ali gledal za njim, se je vedno užaljeno pritoževal, češ njegovi starši so rasisti, vzgajajo ga rasistično, ta otrok pa ga gleda le zato, ker ni bel in ker ga sovraži. Pojasnjeval sem mu, da so lahko razlogi tudi drugeje: v radovednosti otroka, ki je prvič videl temnopoltega človeka. Odgovoril mi je, da tega sploh ne morem razumeti: "Če bi živel v populaciji samih belih ljudi in bil črn, bi šele lahko spoznal, kaj je diskriminacija." Vprašal sem ga: "Kaj pa, če bi se znašel v Afriki in bi se gibal med samimi temnopoltnimi?" Dejal mi je, da tudi tedaj ne bi mogel imeti občutka ogroženosti, ker se belci "čutimo superiorne". Najprej bi moral postati temnopoltni in se znajti med belci. Čeprav me ni povsem prepričal, verjamem, da je nekaj resnice tudi v takšnem razmišljanju.

Navedel bi še dve anekdoti, ki kažeta še na eno dimenzijo problema. Pred lanskoletnimi lokalnimi volitvami sem se nahajal v novinarski sobi slovenskega parlamenta, kjer so bile razen mene same novinarke. Radijska novinarka je načela temo, kako nepomembne in nesmiselne bodo lokalne volitve, ker bo tako ali tako velika večina županov moških in ker bo večina svetnikov v občinskih mestnih svetih moškega spola. Rekel sem ji, da navsezadnje držijo ženske škarje in platno v rokah, ker je volilk več, in jo vprašal, zakaj ne skuša s podporo kandidatkam to preprečiti. Odgovorila mi je: "Ah, saj tudi me ženske raje volimo moške." Problem je torej tudi pri tistih, ki poročajo oziroma ustvarjajo dogodke. In ko sem bil pred kratkim spet v skupini, v kateri so bile v

Sodbe o diskriminiranju ženskih tem so včasih prehitre

In zakaj ženske raje volijo moške?

Kaj časopise zanima o ženskah

Kaj je feminizacija novinarstva

glavnem novinarke, je ena med njimi prebrala vabilo za današnji večer, druge pa so se zmrdovala in zavijale z očmi. Rekla je, da sploh ne razume, zakaj je to potrebno in kaj se spet nekdo pri vladi ali v politiki gre... Druga novinarka je pristavila, češ da za vse ostale še nekako razume, da pa bi vsaj od Saša Hribarja pričakovala, da se takšnih stvari ne bo šel.

Majda Širca

Da so iz vašega časopisa rekli, kaj da je ta vrag danes? Včeraj in predvčerajšnjim pa so me ravno iz vašega časopisa spraševali, kakšno spodnje perilo najraje nosim in kje kupujem stvari!

Danica Simšič

Mislim, da je Jadran odprl kar nekaj tem, ki so izjemno zanimive. Na vrsti je Mojca Drčar-Murko, novinarka, ki je bila ves čas v tako imenovani visoki novinarski politiki, v zunanji politiki. Danes je izjemno ugledna novinarka na *Delu*. Mojca, bila si tudi dopisnica iz Rima in še od kje, lahko morda primerjaš položaj ženske v slovenskih medijih s tistimi mediji, od koder si poročala?

Mojca Drčar-Murko

Najbrž bi lahko naredila nekaj primerjav, ampak dovolite mi, da poskušam z nekaj uvodnimi stavki opredeliti svoj pogled na stvari, ki me osebno sicer ne zanimajo in dejansko ne zadevajo, imam pa o njih izoblikovano določeno stališče. Morda je to stališče nekoliko netipično in bo prebilo okvire pojmov kot so feminizacija novinarstva ali pa pisanje o ženskih temah. Ko sem začela z novinarskim delom, v resnici nisem nikoli naletela na ovire, ki bi jih lahko pripisala dejstvu, da sem ženska. Ovire so sicer bile, ampak če sem poštena, bile so natančno take, kot so jih imeli tudi moji moški vrstniki. Te ovire so izhajale iz hierarhične organizacije dela, v katerem so bili sicer moški, vendar me niso ovirali zato, ker sem bila drugega spola, ampak zato, ker je bil sistem dela avtoritativen, mnogo bolj filistrsko utrjen po stopnjah napredovanja kot danes.

Pred dvema, tremi leti sem bila kar v zadregi, ko smo zamenjali vloge in me je ugledna slovenska strokovna revija prosila za intervju. Med drugim mi je postavila tudi tole vprašanje: "Ali se vam ne zdi, da je novinarstvo v Sloveniji feminizirano?" Mislim, da sem odgovorila nekaj priložnostnega; šele potem, ko sem pričela razmišljati o temi, sem se spomnila, da me je tisti, ki mi je postavljaj vprašanja, čeprav je bil izredno korekten in strokovno usposobljen na svojem področju, verjetno hotel z njim spraviti v določeno zadrego. Dregnil je v stereotip in nasedla sem v tem smislu, da sem začela takoj razmišljati o tem, ali se ne bo zdaj kvaliteta novinarskega dela zmanjšala, ali ne bo postalo

mehko, netekmovalno, neagresivno, nerivalsko in če ne bo izgubilo nekaj tistega, kar novinarstvu in časnikarstvu daje posebno draž in ga dela zanimivega. V resnici sem se kasneje temu problemu več posvetila tudi z branjem nekaterih anket. Takrat sem živela v Italiji, vendar mi je uspelo dobiti tudi javnomnenjske raziskave iz Nemčije in Skandinavije. Morala sem si odgovoriti na ta vprašanja.

Razlike zanesljivo obstajajo, ko se ženske ali moški lotevajo določenih tem (ne mislim na specifično ženske teme). Verjetno izvirajo iz razlik v izbiri poklicev, v sposobnosti za določene poklice ali pa v želji, slediti nekemu poklicnemu cilju. Zdravniki, nevrologi in fiziologi trdijo, da z nevrološkega stališča med moškimi in ženskimi možgani zanesljivo ni nobene razlike. Obstajajo pa razlike v njihovem delovanju: ženske praviloma uporabljajo obe polovici možganov, ker je med njima vezno tkivo, ki omogoča boljšo komunikacijo, moški pa levo polovico možganov in so zato bolj sposobni za opravljanje drugih del. Z drugimi besedami: možgani niso programirani za večjo ali manjšo inteligentnost, ampak so programirani različno glede na delitev dela med spoloma. Če dodamo še nesporno fiziološko razliko, da imajo ženske manj mišične moči, in dodamo kulturološke, civilizacijske, zgodovinske in druge dejavnike, ki so vplivali na vlogo enega in drugega spola, bomo verjetno prišli do stanja, v katerem smo danes. In v katerem načelno enakopravnost obstaja (zapisana je tudi v Deklaraciji o človekovih pravicah).

Razlike nastajajo zato, ker nekatere teme veljajo za bolj pomembne od drugih in ker so si v dolgoletnem življenju moški prisvojili določeno oblast na posameznih področjih. V zvezi s tem bom postavila izzivalno tezo: tako kot si moški prisvajajo moč v politiki, tako si ženske prisvajamo oblast nad skrbjo za otroke, za ostarele in podobno. To zveni smešno, saj se to ne zdi posebnost častna opravila. Toda imela sem stike z generacijo žensk moje matere ali njenih vrstnic, ki so se oklepale doma in vztrajale pri tem, da je to njihova oblast, njihova premoč. A zdi se mi, da se bodo v naslednjih obdobjih, ko bo večina odgovornih nalog, ki se bodo z novimi tehnologijami pojavljale pred nami, povezanih z ženskami in njihovo adaptabilnostjo, te stvari spremenile. To, kar se že dogaja v tehnološko razvitejših državah, bo zanesljivo tudi pri nas spreminjalo vzorce medsebojnega ravnanja.

Da bi pojasnila to svoje prepričanje, se bom naslonila na raziskavo, ki se ne tiče samo novinark, ampak govori o področju, ki je z novinarstvom povezano - namreč managerstvu, vodilnih funkcijah v gospodarstvu. Raziskava je italijanskega izvora, narejena je bila leta 1990. Italija velja za tipično moško organizirano deželo. V anketi so analizirali dve generaciji: eno v starosti od 30 do 40 let in drugo od 24 do 30 let. Vse, ki so sodelovale v anketi, so že diplomirale; zaradi sposobnosti, ki so jih pokazale, so imele pred seboj dobro poklicno kariero, deloma pa so bile že ukoreninjene v poslovni in managerski svet.

*Razlike med ženkami
in moškimi seveda so*

*Toda razlike niso samo
biološke, ampak so tudi
družbeno pogojene*

*Stvari se hitro in
radikalno spreminjajo*

*Ženske želijo v
svobodni, podjetniški
poklic*

Odgovori, ki sta jih dali ti dve skupini, so bistveno različni. Starejša skupina je videla v delu in v doseganju ciljev kariere simbolno potrditev samih sebe. Pripravljena je bila solidarnostno sodelovati in se boriti za skupne stvari. Mlajša skupina pa je bila popolnoma različna v svojih pričakovanjih: menila je, da je dosegla samozavest, še preden je vstopila v delovni svet, in da dela in kariere ne potrebuje zato, da bi se počutila samozavestno, enakovredno in enakopravno. Ženske v tej skupini so popolnoma prepričane v svoj uspeh. V dosedanjem življenju niso čutile ovir samo zato, ker so ženske. V svojem gledanju na politični svet so izrazite individualistke: zavzemajo se za 'moško' stališče, da če nekdo kaj velja, potem se mora pač spopasti s težavami, tekmovati in zmaga je dobljena - ne glede na to, kateremu spolu pripada. O feminizmu, o težavah, s katerimi se je soočalo politično gibanje, ne vedo in nočejo vedeti nič; model družbe, v kateri bi bil moški vodilna oseba, se jim zdi smešen... Diskriminacije na podlagi spola niso doživele.

Ta skupina bi se v eni sami značilnosti razlikovala od moške, ki bi jo spraševali iste stvari. Niso se namreč v taki meri kot moški pripravljene podati na pot napredovanja v velikih koncernih, v veliki industriji, ampak se želijo neprimerno bolj usmerjati na svobodni podjetniški svet. Svojo kariero iščejo v neodvisnih poklicih in izkazati se želijo v majhnih skupinah. Mislim, da so te značilnosti podobne ameriškim, namreč, da ženske, ki so pokazale velike sposobnosti, ki so premagale vse ovire, ki so se jim eventuelno postavile na poti, v velikih koncernih naletijo na kristalno streho: lahko pridejo do dočene ravni in nikamor naprej. Kaže, da se ta generacija žensk, ki bo imela velike priložnosti in jih bo tudi sposobna izkoristiti, tega zaveda. Zato teži v druge poklice ali pa išče tehnološke niše.

Po nekkih drugih anketah, ki se sprašujejo, ali je za vodjo nekega podjetja potrebna agresivnost ali ne, visoko razvite družbe že odgovarjajo, da to ni nujno in da današnji čas od vodij projektov zahteva občuteno ravnanje z ljudmi, pritegovanje, sposobnost komuniciranja, sposobnost delanja v teamu, sposobnost doseganja kompromisov, torej tako rekoč ženske lastnosti, ki v resnici omogočajo neprimerno bolj mehko in sinergično delovanje podjetij. Najbrž bo počasi tudi pri nas postalo smešno, da bi se moral nekdo bati svojega šefa ali njegove agresivnosti. Zanesljivo so sodobne managerske šole že zgrajene na predpostavki, da bodo imeli veliko prednost tisti načini ravnanja, ki bodo znali pritegniti, vzpodbuditi tehnološki razvoj s pomočjo pritegovanja in ne kaznovanja oziroma strahovlade, za katero danes morda v naših podjetjih še vedno mislijo, da je pravi način, ki lahko prispeva k proizvodnji in razvoju.

Še tri uvodničarje imamo oziroma dva uvodničarja in eno uvodničarko. Janez Šušteršič prihaja iz Ekonomske fakultete, je mladi raziskovalec, ekonomist in najverjetneje ni nikoli niti pomislil, da bo tudi novinar. Pravzaprav tudi ni v pravem pomenu besede, saj mu to ni osnovni kruh, vseeno pa piše izjemno dobre komentarje v Razgledu in se pri tem loteva tudi tem, ki jih lahko označimo za ženske teme. Tisto, kar je, vsaj zame, še posebej zanimivo, je, da vedno razmišlja o tistem, kar ni vidno že na prvi pogled, ampak kamor nas lahko določena percepcija problematike pripelje.

Janez Šušteršič

Za začetek bi prispeval k razjasnitvi misterija, ki ga je sprožil kolega Jadran Vatovec, namreč, zakaj ni moških tukaj. Jaz osebno sem likal ponoči, da sem lahko danes tukaj. Če kolegi še zdaj likajo, je to njihov problem. Toliko o tem.

Ko sem dobil vabilo, sem se najprej vprašal, ali je res, da so novinarke v novinarskih hišah zapostavljene. Poizkus odgovora je tudi anketa Urada za žensko politiko; moram reči, da tem primerjavam, ki so zgolj procentualne, ne zaupam, in sicer zato, ker ne vem, kakšen je kriterij. Ali bi lahko rekli, da je enakopravnost takrat, ko imamo razmerje 50 : 50, ali sprejmemo tudi razmerje 30 : 70, ali pa smo zadovoljni že z dejstvom, da imamo višje razmerje kot recimo Grčija, Italija, Luxemburg, Nizozemska, Portugalska, Španija itd.? Z vsebinskega vidika je seveda pomemben položaj, ki ga novinarke dosegajo in ta raziskava jasno kaže, da tu obstaja določena diskriminacija. Vprašanje, ki pa ni bilo postavljeno in ki ga seveda ni tako zelo enostavno ugotoviti, je vprašanje plačila za enako delo - to je poleg možnosti napredovanja verjetno bistven kazalec diskriminacije.

Če ugotovimo, da so novinarke do neke mere zapostavljene, se odpira vprašanje, zakaj bi si bilo potrebno prizadevati, da ne bi bile več zapostavljene? Prvi odgovor, ki je tudi najbolj logičen: če so novinarke zapostavljene, je to diskriminacija, vsaka diskriminacija pa pomeni kršenje človekovih pravic in že zaradi tega si je seveda vredno prizadevati za njeno odpravo.

Drugo vprašanje, ki sem si ga zastavil, je bilo: če bi bil delež žensk v medijih ali pa delež med uredniki večji, ali bi bili zaradi tega mediji bolj zanimivi, kvalitetnejši itd.? Tu obstajata dva odgovora; eden, s katerim se strinjam in drugi, s katerim se ne strinjam, čeprav mislim, da je prevladujoč. Strinjam se, da bi večje možnosti za napredovanje žensk - novinarok do bolj uglednih mest, kot so komentatorska, uredniška mesta in podobno, povečale konkurenčnost. Mislim pa, da sta dva posredna učinka na konkurenčnost pomembnejša: eden je povečanje konkurenčnosti prek nastajanja novih medijev (če ženske v obstoječih

Enako plačilo za enako delo

Ali bi več urednic pomenilo bolj zanimive in bolj kvalitetne medije?

Kaj so ženske teme?

medijih ne uspejo uresničiti svojih ciljev, obstaja možnost odpiranja novih medijev), drugi učinek pa bi iskal v rekrutiranju novinarjev. S fakultete namreč prihaja približno enak delež žensk in moških. Če je neka novinarska hiša, ki išče podmladek, pripravljena izbirati tako med diplomantkami kot diplomanti, je seveda na boljšem, ima večjo izbiro kot tisti, ki izbirajo samo med diplomanti.

Ne strinjam pa se, da bi večji delež žensk v medijih sam po sebi spremenil njihovo vsebino. Teza, da bi se zaradi tega mediji več ukvarjali z ženskimi temami, bolj poudarjali žensko stališče, da bi prišel bolj do izraza specifičen ženski način poročanja ali opravljanja novinarskega poklica, stoji precej na trhljih nogah. Prvo vprašanje, ki se nam zastavi, je, kaj sploh so ženske teme. Najprej načelni pomislek. Če ugotavljamo, da je ženskih tem v medijih premalo, in rečemo, da bomo to rešili s povečanjem števila žensk v medijih, je to približno tako, kot če bi ugotovili, da se premalo poroča o Neslovencih in bi rekli, da bomo to rešili z zaposlovanjem Neslovencev v medijih. Eno je vprašanje formalne enakopravnosti, drugo pa vprašanje vsebine, ki nista nujno povezani.

Če pogledamo revije, ki jih urejajo pretežno ženske ali pa samo ženske - eno, Našo ženo, smo danes dobili tudi na mizo - vidimo, da v njih prevladujejo teme kot so diete, recepti, zdravniški nasveti, socialne teme, vzgojne teme, družinske teme in tako naprej, se pravi teme, ki so po prevladujočem mnenju tipično ženske teme, tem, za katere bi si želeli, da bi ženske o njih več govorile, pa je manj. Hkrati obstaja v Sloveniji še ena revija, ki jo delajo izključno ženske kot urednice in novinarke in je specializirana za področje davkov. Čeprav tvegam, da bom izzval vaše pomilovanje, trdim, da so davki ravno toliko imanentno ženska tema kot recimo vzgoja otrok, zdravstvene težave žensk ali kaj podobnega. Če pogledamo, o čem poročajo ženske novinarke, bomo seveda ugotovili, da prav tako poročajo tudi o vojni, o športu in da imamo, kot je že ugotovil Ervin, gospodarske in politične komentatorke. Zelo težko je govoriti o tem, da obstajajo neke ženske teme in da bi bilo teh ženskih tem več, če bi bila boljša tudi zastopanost žensk v medijih.

Ali obstaja specifično žensko stališče?

Ali sploh obstaja kaj takšnega kot je žensko stališče, ali bi s tem, če bi bilo več novinarok na uredniških mestih, res prišlo do izraza kakšno specifično žensko stališče do določenih vprašanj? Če pogledamo, kakšna so bila ženska stališča ob določenih vprašanjih, ki se zelo tičejo žensk, recimo vprašanju splava, porodniškega dopusta, dvospolne dikcije, bomo ugotovili, da žensko stališče ne obstaja. V parlamentu so nekatere poslanke glasovale za podaljšanje porodniškega dopusta, nekatere proti. V ospredju gibanja *Pro life* (*Za življenje*) so ženske. Najbolj oster članek proti dvospolni dikciji, ki sem ga bral v Delu, je napisala novinarica, ne novinar.

Tretje vprašanje je, ali bi s tem prišel do izraza kakšen poseben ženski način pisanja. Recimo, da so ženske, kar je možno prebrati kot stereotip, res bolj praktične, bolj strpne, bolj čustvene, bolj občutljive,

bolj neposredne, da bolje skrbijo za družino, da nimajo tako zelo trde roke, da jih je lažje fascinirati kot moške in tako naprej. Tukaj je temeljno vprašanje, ali so te lastnosti pogojene s fiziološkimi in biološkimi danostmi, ali so rezultat socializacije in položaja, ki ga ženske imajo. V tisti meri, v kateri so te lastnosti rezultat socializacije, je napačno, če na te lastnosti opiramo kakšnokoli žensko politiko, ki bi skušala ženske promovirati. Namen ženske politike je najbrž spreminjati položaj žensk in če bi se položaj žensk spremenil, in če so te lastnosti, ki jih dojemamo kot ženske, pogojene ali pa v neki meri rezultat položaja žensk v družbi, potem bi najbrž na koncu prišli do tega, da teh lastnosti ne bi bilo več oziroma da razlike ne bi bile takšne, kot jih dojemamo sedaj. Primer takšnega komentarja, ki je po mojem mnenju popolnoma napačno zastavljen, sem prebral danes v eni od revij, ki jih urejajo ženske. Njegovo izhodišče je, da so ženske po naravi strpnije, iz česar je bilo izpeljano nekaj sklepov v zvezi z političnimi vprašanji. Iz takih izhodišč ni najbolj produktivno izhajati. Ali, kot je rekla gospa Širca, da so ženske novinarke ponavadi pretirano emocionalne in iracionalne - toda kaj ni ravno tisto novinarstvo, ki se ukvarja z udbomafijo, in ki ga producirajo izključno moški, ravno pretirano emocionalno in iracionalno ukvarjanje s politiko? Tudi če govorimo o tako imenovanem ženskem slogu vodenja podjetij - kolikor vem ta nov način vodenja podjetij zagovarjajo teoretiki, ki so v pretežni meri moški, tako kot so tisti način prej tudi zagovarjali predvsem moški. Se pravi, da je izraz 'ženski' služil bolj kot simbol.

Z izjemo gospoda Vatovca vsi bolj ali manj govorimo o tem, čemur bi ekonomisti rekli ponudba. Pogovarjamo se torej o tem, koliko je žensk v medijih, kaj te ženske kot novinarke počnejo, kaj ponujajo, vse premalo pa se vprašujemo o povpraševanju, ki je pri medijih tudi zelo pomembno. Če primerjam časopis s čevljem, potem je pač tako, da kupca čevljev prav nič ne zanima, ali je ta čevljev naredila v tovarni ženska ali moška roka, ali je bilo več ženskih kot moških rok ali obratno, medtem ko ima gledalec televizije lahko zelo jasne preference glede tega, ali želi, da mu ženska sporoča določene novice, komentira določene dogodke, ali bolj zaupa moškemu, ali pa se mu zdi naravno, da o nečem govorita tako moški kot ženska... Ta vidik je bil premalo izpostavljen.

V Sloveniji obstaja med mediji zelo velika konkurenca in kadar imamo veliko konkurenco, je po navadi tako, da tisto, kar počnejo ponudniki, v največji meri določajo povpraševalci. Ko je konkurenca velika, je moč na strani povpraševalca, ne na strani ponudnikov. Če recimo ugotavljamo, da nimamo ženske revije, ki bi na pravi način pisala o ženskih temah in jih predstavila z ženskega stališča in na ženski način, je to morda zaradi tega, ker niti ni kakšne posebne potrebe po njej.

Danica Simšič

Na vrsti je novinarka, ki že zelo dolgo dela ne v ženski, ampak družinski reviji Naša žena. Neva Železnik sama zase pravi, da se je

včasih že naveličala obdelovaja določenih tem, saj se v veliko primerih nekatere stvari sploh ne premaknejo niti za kamenček. Videli bomo, če se je v zadnjem času premislila ali našla kakšne primere, kjer se stvari vendarle premikajo.

Neva Železnik

Glede na to, da je gospod Šušteršič o Naši ženi, prvi ženski in družinski reviji na Slovenskem, ki izhaja že več kot 50 let, izjavil, da v njej prevladujejo diete, kuharski recepti, zdravniški nasveti itd., naj rečem, da o njej tudi ni mogel kaj drugega povedati, saj je le malo pred tem na hitrico prelistal dve številki.

Zato naj sama kot novinarka-urednica pri tej ediciji pojasnim, da je Naša žena ena redkih revij na Slovenskem, ki ves čas svojega izhajanja žensk ni nikoli poneumljala ali jih predstavljala kot takšen ali drugačen objekt.

Večina dnevnih časopisov, tednikov in tako naprej pa ženske velikokrat poneumlja ali pa jih stereotipno predstavlja: ženske v glavnem kot matere, gospodinje; moške kot gospodarje doma in tiste, ki hodijo v službo.

Ženske se v mnogih medijih tudi kar naprej pojavljajo gole in v grdih pozah; penisov pa uredniki ne objavljajo... In da ne bo pomote: nič nimam proti goli fotografiji ženske pod prho, v kadi, na nudistični plaži... Golota zaradi golote: ta ni po moji meri. In še in še bi lahko naštevale prastare stereotype in predvsem to, kako skrbno jih slovenski mediji gojijo dalje.

Zato lahko z gotovostjo zatrdim, da je Naša žena od prve številke naprej cenila in pisala tudi o ženski kot subjektu, kot o človeku, ki je tudi mati in gospodinja, a običajno aktivna še zunaj doma. Popularizirali smo predvsem znanstvenice, podjetnice, zdravnice itd. Torej tiste, ki kaj vedo in znajo! Hkrati pa smo veliko pisale o očetovstvu, o pošteni delitvi dela doma, o odgovornosti, ki jo prinaša starševstvo, o ljubezni, spolnosti itd.

Poleg tega pa skušamo našim bralkam tudi na vse načine pomagati. Revija Naša žena je že pred leti odprla žensko odvetniško pisarno, na naših straneh pa je najti tudi SOS rubriko, za vse, ki se znajdejo v takšni ali drugačni stiski. Naša žena z opisovanjem tujih nezgod in z izbiranjem lepotic nikoli ni dvigovala naklade.

Sicer pa naj povem, da sem denimo že davnega leta 1976, ko sem bila v službi pri enem od slovenskih dnevnikov, napisala članek z naslovom: *Zakaj še vedno moškim čast in oblast*. Nadnaslov tega prispevka pa je bil: *V Sloveniji premoremo 0,00 odstotka predsednic izvršnih svetov in 0,00 odstotka županj*. Spominjam se, da je imel ta prispevek zelo velik odmev. Morda tudi zato, ker sem začela s Titom. Nekako takole:

Poneumljanje žensk v medijih

Golota zaradi golote

Zakon povpraševanja določa podobo medijev

Predsednik Jugoslavije je moški... Pa tudi na sliki je bil politični ali bolje rečeno partijski vrh Jugoslavije, spodaj pa je pisalo, da smo ženske očitno dobre le za pisanje zapisnikov in kuhanje kavic, čast in oblast pa pripada moškim... Ta zaprašen prispevek omenjam zato, ker ga bi danes lahko spet objavila. Samo imena bi spremenila. Slovenski politični vrh je namreč - morda še bolj kot stari jugoslovanski - moški.

Moški so glavni povsod: ne le v politiki, tudi v gospodarstvu, zdravstvu in novinarstvu. Celo v šolstvu, čeprav imamo skoraj same učiteljice. Višje kot greš po hierarhični lestvici navzgor, več je moških in obratno.

Pa še nekaj naj omenim. Če v politiki tista redka ženska, ki je ministrica ali poslanka itd. naredi napako, se z veliko večjim žarom vsi spravijo nanjo kot denimo na ministre ali poslance. Je pač le ženska ...

Danica Simšič

Vsi vemo, da je humor, zabavni žanr tisti, kjer je ženska najbolj stigmatizirana, postavljena v neko nemogočo situacijo, poneumljena. Sašo, kako ti to doživljaš? In katerim dovtipom se najbolj smejejo: morda tistim, ki se norčujejo iz žensk?

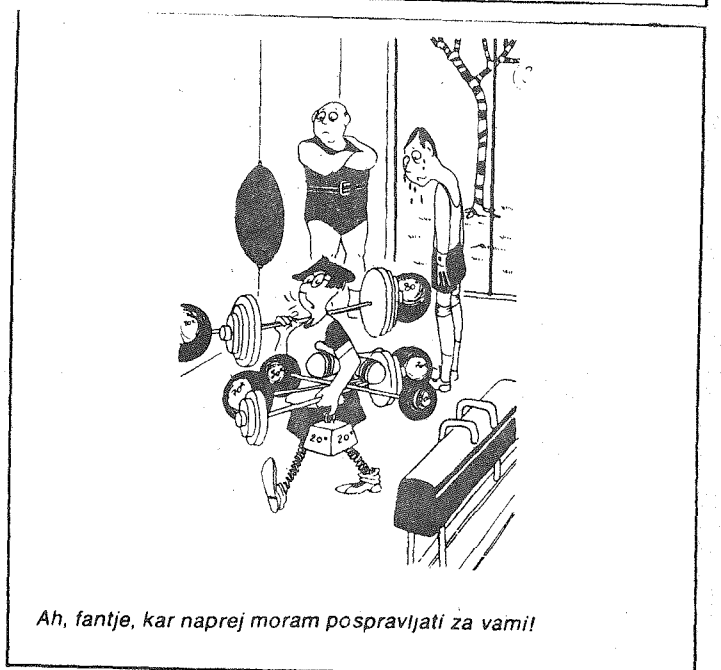
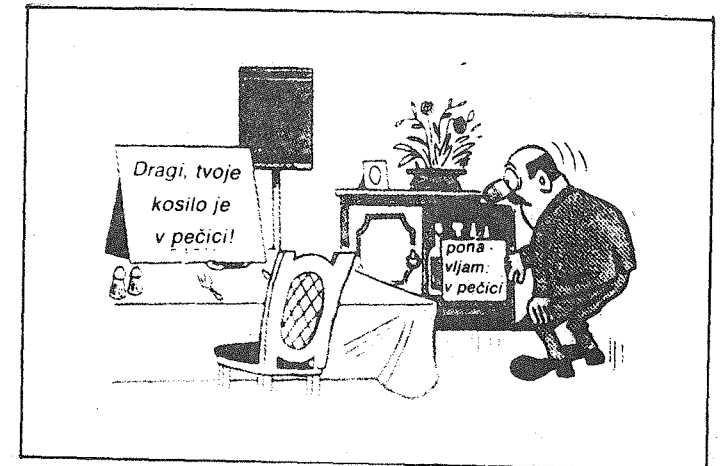
Sašo Hribar

Danica mi je postavila takšno vprašanje, da se bodo morali spet vsi krohotati, jaz pa bi rad nekaj resnega povedal. Aksiom številka ena pravi: obstaja razlika med moškim in žensko. Tudi v novinarstvu. Predstavljajte si, da bi Danica Simšič med mojim predavanjem zapustila dvorano in odšla na cigareto. Bi to ženska naredila? Ne! Milharčič pa je to naredil! Torej: obstaja razlika med moškim in žensko. O tej razliki med moškim in žensko smo govorili na takšen in drugačen način, jaz pa si predstavljam, da bi jo bilo najlažje videti, če bi nas doktorica Manca Košir povabila na domnevni Freudov grob. Ampak, če rečemo, da smo moški trdi, ženske pa mehke, potem bom to negiral in že takoj na začetku razliko dokazal: *Danica, izvoli!* (pokloni ji šopek, op. ur.) To ti poklanja tvoj medijski prijatelj. Pragmatično, zadovoljno in diplomatsko: *Mojca, izvolite!* (tudi njej pokloni šopek, op. ur.). Vas še ne poznam tako dobro, a glede na to, da je tukaj nekaj moških, pričakujem, da bodo podobno naredili tudi drugi.

Če že govorimo o aksiomih, iz katerih izhajajo definicije, kasneje pa izreki, naredimo po teh uvodnih predavanjih, ko smo poslušali teorijo feminizma in nekaj statistike, še nekaj praktičnih vaj. Dovolite, spoštovano občinstvo, da bom govoril pogovorno in ne knjižno, kajti v nasprotnem primeru bi moje besede imele preveliko težo. Na moji desni je Danica, na levi Mojca. Kakšna je razlika med nami? A smo vsi trije sposobni? Smo. Smo poštene? Smo delovni? Smo ambiciozni? Smo včasih narcisoidni? Tudi. Smo egocentrični? Tudi. Včasih zlatoustni? Tudi. Torej, kakšna je razlika med nami?

Ko so moški dominirali in ženska ni bila potrebna

Parametri, ki oblikujejo lik medijske osebnosti, bodisi moškega bodisi ženske, so eni in isti. Podobni, enaki. Toda med nami obstaja bistvena razlika. Danica in Mojca sta lepi. Jaz imam pa organ. Bom takoj pojasnil, za kaj gre. Iz osebnih izkušenj. Če se vam seveda ne bo zdelo preveč banalno. Pred leti so v pornografskih filmih nastopale mlade, lepe deklice in pa moški z ogromnim falusom. To je bilo zelo pomembno. Moški so takrat dominirali, ženska ni bila pomembna. Podobno sem se jaz počutil, ko sem prišel na avdicijo na Radio Slovenija. Nihče me ni vprašal, kdo sem, kaj sem, zakaj in kje, ampak so govorili, ali je moj organ dovolj sonoren. To je bilo bistveno. S tem da najbolj sonorni organi na Radiu Slovenija nimajo niti srednje šole. Za žensko to ni bilo pomembno. Novinarke, mlade spikarice so bile sprejete bolj po načelih komuniciranja, osebnega videnja, simpatičnosti, prijaznosti. V tem primeru bi lahko rekel celo tako: če sem dal Danici in Mojci šopek, to pomeni, da sem jima dal šopek in če bodo novinarji napisali, da sem jima dal šopek in izpustili šopek, to pomeni, da sem jima nekaj dal. Vsi se bodo spraševali, kaj sem jima dal. Če pa bodo pisali, da Mojca in Danica meni nista dali, se pa nihče ne bo spraševal, česa mi nista dali...

Vir: Jana, 4. julij 1995

Moški so povsod glavni

*Potem so moški postali
nepotrebni*

Tako sem na Radiu Slovenija spoznal, da je poseben organ tisti, zaradi katerega sem bil sprejet v službo. No, kasneje se je v pornografskih filmih to izrodilo na takšen način, da so ženske uporabljale namesto organa še večji vibrator in da so bili moški potisnjeni v stran, nepotrebni. To se je zgodilo tudi na Radiu Slovenija. Namreč, urednik jutranjega programa je ženska, urednica vala 202 je ženska, šef izvedbe je ženska (no, Nataša Dolenc), tako da so moški bili usmerjeni s svojim organom in so hodili levo in desno. Prišli so ob štirih zjutraj v službo, da so lahko povedali, da je ura 4 in 15 minut. In so popolnoma izgubili dominacijo.

V mojem času, ko sem prišel na radio, so morale biti ženske lepe. Ni bilo pomembno, kaj so govorile, kako so govorile, v glavnem, morale so biti lepe. Zato so odšle na televizijo. Moški nismo bili tako lepi. Danes, v časih slovenskega prebujanja, je čedalje več moških, ki visijo na Televiziji Slovenija (tako kot ženske) v maskirnici, se pudrajo in si mažejo oči, imajo morda nekoliko višji glas, in so svobodni.

No, to so recimo ti parametri, ki oblikujejo žensko in moško medijsko osebnost. Če je še kakšna razlika? Razlika je še v tem: če gledate obraz na televiziji, dolgočasen obraz, z nekaj žalosti, potem vedite, da obstaja razlika že med tem, kar človek v resnici je, in kar si misli, da je. Ta trpeči obraz na televiziji izraža trpljenje. In to je ta razlika. Nekateri še zmeraj mislijo, da so to in ne tisto, kar so v resnici. Ali pri moških: pojdite v Turista in videli boste, kaj moški doživljajo ob tem, ko niso več tisto, kar mislijo, da so. To je pa druga razlika.

Vir: Jana, 18. oktober 1994

Danica Simšič

Sašo je verjetno za zaključek tega omizja dodobra začinil tole razpravo. Predlagam, da preidemo kar k vašim mnenjem in vprašanjem. Odpiram razpravo.

Maca Jogan

Zahvaljujem se vam za vabilo, sprejela sem ga z velikim veseljem in še z večjim veseljem poslušala vseh deset uvodničarjev. Uvodničarji in uvodničarke so dali toliko snovi, da bi lahko imeli vsaj nekaj celodnevni simpozijev, zato morda ne bi bilo slabo, če bi se tovrstna združevanja še nadaljevala. Zdaj pa samo nekaj kratkih replik, da ne bi drugim kratila svobode govora in možnosti izražanja njihovih mišljenj.

Zdi se mi, da sem bila ponovno priča izžanjanju mnenj iz novinarskih vrst, ki kažejo na to, da se je že izoblikoval nov stereotip, namreč stereotip, kako grozen je bil socializem in kako je politika enakih možnosti žensk in moških trpela v medijih prav zaradi socializma. Gospod Ervin Hladnik Milharčič je namreč rekel, da je to, da je politika v rokah moških, posledica socializma. Leta 1989 sem v okviru Unesca na primeru Avstrije, Italije in Slovenije koordinirala in za Slovenijo vodila raziskavo o tem, kako mediji uresničujejo Nairobiske dolgoročne strategije. Raziskava v treh različnih deželah je pokazala, da, ne glede na to, kakšen sistem imajo, v nobeni od teh dežel niso imeli v kateri od medijskih hiš (bodisi da je šlo za elektronske medije ali za tisk) nikakršnega programa celostne politike uresničevanja načela enakih možnosti žensk in moških (tako na ravni vsebinskega določanja usmeritev kot na ravni kadrovanja in usposabljanja). To navajam kot dokaz za prepričanje, da ne moremo prav vseh naglavnih grehov pripisati socializmu in da se moramo vsi, ki delujemo javno, izogibati takšnih grobih poenostavitvev.

Veseli me, da je kar nekaj nastopajočih opozorilo na to, da je treba pri razpravljanju o ženskah v medijih upoštevati različne ravni. Eno je razpravljanje o novinarskih hišah z vso notranjo organizacijsko strukturo, znotraj katere je potrebno umestiti tudi občutljivost za spola. Drugo je vsebina, ki jo umeščamo med prevladujoče kulturne vzorce. Potrebno bi bilo zelo temeljito in v skladu s tujimi izkušnjami izoblikovati dolgoročne strategije za spreminjanje stanja. V državah, ki jih običajno upoštevamo kot paradigmatične, ne poteka neka naravna evolucija na tem področju. Vsaj države evropske skupnosti (in cela vrsta drugih držav, da posebej ne izpostavljam Švedske, kjer imajo že četrto stoletja zelo sistematično politiko in tudi zelo jasno odgovornost in kontrolo), delujejo na vseh ravneh, ki so relevantne za vsakdanje človeško življenje, v skladu z zelo natančnimi in podrobnimi načrti za spreminjanje razmer, ki jih sprejemajo vsaki pet let. Zlasti v zadnjem obdobju med letoma 1990 - 1995 zelo veliko pozornost posvečajo temu, kar je bilo v današnji razpravi zanemarjeno: kako spremeniti delitev dela, da bo tista (družinska in gospodinjstva) funkcija, ki je ženskam

*Vsega ni kriv
socializem*

*Potrebujemo dolgoročne
strategije za
spreminjanje stanja*

pripisana kot naravna, postala obča (nega, vzgoja otrok in vseh drugih nemočnih itd.). Gre torej za to, da v teh državah že uresničujejo ali pa vsaj poskušajo uresničevati te načrte, medtem ko v Sloveniji takih načrtov sploh nimamo.

Maja Kocjančič iz Fakultete za družbene vede je opozorila na težave, s katerimi se srečuje, na možnosti in nemožnosti, ki bi jih rada spremenila v neko drugačno resničnost. Njena razprava je pokazala na to, da je s samim študijem novinarstva nekaj narobe. Namreč, kvaliteten novinar ali novinarka bi moral biti človek s temeljito in natančno opredeljeno strokovno podlago, ki obvlada tudi veččino javnega nastopanja. Takšen študij, kakršen je sedaj, pa posveča premalo pozornosti vsebini. Nujno se mi zdi tudi opozoriti na potrebnost specialističnega podiplomskega programa, ki poteka na Fakulteti za družbene vede in ima naslov *Seksizem kot sodobna tradicija*. Današnja razprava je pokazala, da je cela vrsta odgovorov dosegljiva, poseči je treba samo tja, kjer ti odgovori že obstajajo: v domačo in tujo literaturo.

Rada bi vas opozorila še na to, da bo v kratkem izšla knjiga *Ženska in management*, ki jo je pripravila avtorica, ki je lani magistrirala na Fakulteti za družbene vede - Aleksandra Kanjua-Mrčela. V knjigi boste našli veliko različnih pogledov in odgovorov na to, o čemer smo govorili, pa še marsikaj drugega.

Zdi se mi tudi, da bi morali na vseh ravneh, v medijih in tudi sicer, povečati občutljivost za problematiko vsebinskih aspektov kulture, v kateri živimo, in za katero velja, ne samo pri nas, ampak širom po svetu, da je v obstoječi delitvi dela predvsem ženskam, ki so matere, naloženo večje breme kakor pa moškim. S tem so v temeljih onemogočene oziroma prikrajšane za to, da bi imele enake možnosti.

Mateja Kožuh-Novak

To je že kar deformacija, da ko pride človek v politiko, mora zmeraj govoriti. Če sem po eni strani vesela tega srečanja, sem po drugi strani malce razočarana. Izpuščen je bil namreč nek vidik, ki bi ga pričakovala od novinark. Velikokrat se srečujem z mnenjem, da je pekinška konferenca samo zato, da bodo ženske enakopravnejše moškim. Bistvo pekinške konference pa je v nečem drugem, kar so dokazali tudi znanstveniki v svetu.

Prvič, zdravje v družini nosi ženska, zato ji je treba dati v družini večjo veljavo; šele tako bo ta družina bolj kompetitivna z družinami okoli sebe. Drugič, razvoj, kakršen je sedaj, in ki ga usmerjajo moški, ne vodi nikamor, razlike med revnimi in bogatimi pa so zmeraj večje. Raziskave so dokazale, da obstaja rezerva in ta rezerva je v ženski pameti, ki v mnogih deželah ni dovolj izkoriščena. Pri nas je v družini ženska kar precej uveljavljena. Nikjer po svetu pa ženska ni dovolj izkoriščena na ravni upravljanja lokalne skupnosti ali pa države.

Seksizem kot sodobna tradicija

Razvoj, ki ga vodijo moški, ne vodi nikamor

Vloga novinark pri promociji žensk

Ženske bi v politiko vnesle nove elemente

Tudi moški izrabljajo svojo erotičnost

Pričakovala sem, da bo kdo načel to vprašanje, saj ste novinarji izjemno pomembni pri promociji posameznika ali določenih skupin prebivalstva. Pričakovala sem torej, malce po žensko ali pa feministično, če hočete, da bo kakšna novinarka le sprožila vprašanje, kakšna je vloga novinark pri promociji žensk v Sloveniji. Dve, tri leta se ukvarjam s politiko in menim, da prav to zelo manjka v Sloveniji.

Že nekajkrat sem se pogovarjala z novinarkami in jih vprašala, zakaj ne vprašajo za mnenje o notranji politiki ali pa o gospodarstvu tudi kakšne ženske in zakaj ne naredijo kakšne okrogle mize in na njej sprašujejo žensk o stvareh, o katerih ponavadi sprašujejo samo moške. Naletela sem na dva odgovora. Prvi odgovor novinark - nisem spraševala novinarjev, ker se mi je zdelo, da me bodo novinarke bolj razumele in da bodo bolj lojalne - je bil: "Kje pa so te ženske? Saj jih ni!" Drugi odgovor pa je bil: "Veste, imam težave. Če skušam promovirati žensko, mi urednik zapre pot." Skratka, želela bi, da bi se enkrat končno dobili in se pomenili, ali je potrebno, da v Sloveniji promoviramo žensko pamet.

Menim, da smo ženske v Sloveniji že kar daleč prišle, da pa vendar nismo prodrle v zadnjo moško trdnjavo in to je politika. Prepričana sem, da ženska politika obstaja, pomeni pa predvsem možnost, da moderniziramo politiko v celoti. Politika, kakršna je sedaj, je zastarela, nedomiselnost in nepromotivna; mladi državi, kakršna je Slovenija, to zelo škoduje. Ženske pa zaradi drugačne vzgoje razmišljamo drugače, zato sem trdno prepričana, da bi znale vnesti nove elemente v politiko - takšne, ki bi Sloveniji omogočili hitrejši napredek.

Mislim, da ženskih tem ni in da pretiravamo, ko govorimo o ženskih temah, preprosto zato, ker opozarjamo na to, da obstajajo tudi ženski vidiki. Vedno znova me jezi, ko govorimo o splavu kot o ženski temi. Sto vragov, otroka delata vendar dva! Žal tukaj sodelujete tudi novinarke. Če se obračate name kot na strokovnjakinjo, predvsem pa kot na političarko, pridete do mene zaradi splava, prostitucije ali zaradi družinske zakonodaje, nikoli pa - to naj bo izziv za gospoda Vatovca, ki ga sicer zelo cenim - zaradi slovenskega proračuna. Ker to ne velja za žensko temo. To, kaj je in kaj ni ženska tema, vsiljuje družba, novinarji pa imajo tendenco to vsiljevanje družbe povzemati.

Ne strinjam se s tem, da je uporaba erotike s strani novinark obsojanja vredna. Vsak uporablja tisto, kar se je v preteklosti izkazalo za vzorec uspešnosti. In dokler bomo delili ljudi na novinarke in novinarje, ta delitev pa je še kar precej prisotna, toliko časa bodo mlade, 'luštne' in prijetne ali pa mogoče tudi nekoliko starejše, ki se znajo 'zrihtati', to izkoriščale, tako kot moški uporabljajo erotiko. Sonja me je spomnila na našega poslanskega kolega, ki to resnično izrablja pri novinarkah: ker je "lušten", mlad in simpatičen, ima pri njih prednost. Ne bom povedala, kdo je to, ampak ker je tako veliko mladih, lepih moških v parlamentu, lahko dvakrat ugibate.

Gospod Vatovec, še enkrat poudarjam, da vas zelo cenim. Vendar moramo že enkrat opraviti z neumnim stereotipom, češ, ženske ste krive, ker ne volite žensk. To je preveč poenostavljeno gledanje. Treba je upoštevati tisočletno vzgojo, prioriteto moškega na tem področju. V Sloveniji kritična masa žensk še ne razmišlja s svojo glavo, ampak z glavo svojih moških. Predvsem zato, ker niso dovolj samozavestne.

Danica Simšič

Očitno je bila ambicija tega pogovora za Matejo preskromna, kajti omejili smo se na odslikavo stanja, kakršno je, na podobo ženske v slovenskih medijih in na to, kako jo tisti, ki ustvarjajo to podobo, vidijo. Sta pa z gospo Jogan dali istočnico, ki bo hkrati tudi izziv direktorici Urada za žensko politiko. Najbrž je potrebno izoblikovati neko dolgoročno strategijo, pa naj se ji reče promocija enakih možnosti, promocija ženske ali pa spreminjanje stanja. In to je verjetno ena od nalog, ki jo bo urad moral še bolj temeljito prevzeti. Ampak, najprej ima repliko gospod Vatovec.

Jadran Vatovec

Skušal bom biti zelo kratek, moram pa odgovoriti na izziv glede poročanja iz parlamenta. Vsaj meni se nikoli ni zgodilo, da bi mi urednik rekel, naj ne promoviram poslanke ali ženske v zvezi z nekim vprašanjem, moškega pa. To je bilo v veliki meri prepuščeno meni. Res pa je, da je razmerje velikokrat takšno, da na primer v parlamentu govorijo samo moški, tako da zapostavljanje žensk ni namerno. Včasih se jih tudi promovira, pa tudi če zaseda hkrati pet ali šest odborov - vsaj zase lahko povem, da se včasih udeležim zasedanja Komisije za žensko politiko, tudi če ima na dnevnem redu manj pomembno temo.

Drugi odgovor terja teza glede žensk, ki da niso krive, ker ne volijo žensk. Tega nisem izrekel kot očitek, samo ponovil sem mnenje novinarskih kolegic. Verjetno pa delno drži tudi dejstvo, da se v nekaterih družinah po patriarhalnem ključu skupaj odločijo o tem, koga bodo volili.

In še odgovor na izziv gospe Kožuh glede poročanja o proračunu. Doslej še nisem nobenega poslanca in tudi ne poslanke vprašal, kaj meni o letošnjem proračunu, saj menim, da bo izid proračunskih pogajanj v veliki meri odvisen od notranjih dogovorov in usklajevanj v koaliciji. Navsezadnje poslanci nimajo veliko povedati, saj se bo odločalo v drugih krogih; mislim, da bi bilo nekoliko zavajajoče, če bi skušal predstavljati javnosti samo tisto, kar on menijo o tem. Skušam namreč predvsem osvetliti ozadje dogajanja v koaliciji, tudi v primeru tega proračuna.

Mateja Kožuh Novak

Ko sem govorila o novinarjih, nisem mislila osebno, je pa to, kar pripovedujete, tipično za moško politiko.

Danica Simšič

Gospa Vera Kozmik bi želela komentirati današnje dogajanje in opozoriti še na nekatere razsežnosti problematike, s katero se ukvarjamo.

Vera Kozmik

Ker nisem pričakovala od te okrogle mize isto kot Mateja, sem izredno zadovoljna z današnjim pogovorom in mislim, da je bil ne samo prijeten, ampak tudi koristen. Za to temo smo se namreč odločile na podlagi dveh izhodišč. V krogih, ki se ukvarjajo s tako imenovano politiko enakih možnosti (zahodno-evropske države, Svet Evrope, itd.), ugotavljajo, da prihaja do trka dveh pravic. Eno je svoboda govora, drugo je pravica do enakosti moških in žensk. Bom poskušala pojasiti s primerom. Tretja evropska ministrska konferenca, ki je bila v Rimu in se je dotikala vprašanja nasilja in pomena medijev pri poročanju na temo nasilja, je sprejela resolucijo, ki so jo številne države v prvem trenutku sprejele kot zelo dobro in vzpodbudno. Govorila je namreč o tem, da naj mediji pozitivno poročajo o podobi ženske. Kmalu pa so se številne države odzvale negativno, češ da je v njej problem napačno zastavljen, s čimer se strinjam tudi jaz. Ne gre namreč za to, da bi se moralo o ženskah poročati pozitivno. Ženske imamo seveda prav tako slabe in dobre lastnosti, kvalitete in pomanjkljivosti; vse te lastnosti so bolj ali manj enakomerno porazdeljene.

Vprašanje pa je, ali lahko država omejuje, pogojno rečeno, svobodo govora medijem, ko to privede do tega, da pomeni nesvobodo oziroma neenakost položaja žensk in moških. Kanadska organizacija Media Watch je nekje zapisala misel, da je *boj zoper seksizem v medijih boj za človekove pravice žensk*, ne pa morda, kot to včasih razumejo, vprašanje morale ali cenzure. Menim, da do takrat, ko bomo to zares razumeli ali hoteli razumeti, nimamo kaj razmišljati o tem, kdo poroča in kaj poroča, saj je to temelj vsega. Mogoče pa preprosto ne znamo ali nočemo razmišljati tudi drugače. Skratka, ne gre za cenzuro, za neko diktirano podobo. Gre enostavno za to, da ne moremo, nočemo, na nek način pa tudi ne smemo razmišljati drugače. V pogojih tržnega gospodarstva, ki diktira logiko delovanja tudi med mediji, s tržnega vidika ni oportuno postaviti na drugačne osnove razmišljanje o "ženskih" ali "neženskih" temah, "ženskih" ali "neženskih" pisavah.

Za konec vas bom spomnila na naslov v Republiki, ki sem ga zasledila pred približno štirinajstimi dnevi, ko se je razpravljalo o ministrici Meti

Ne gre za pozitivno, ampak za objektivno in nestereotipno podobo žensk v medijih

Boj zoper seksizem v medijih je boj za človekove pravice žensk

Zupančič: *Ministrica Meta preživela naskok* ali nekaj podobnega. Mislim, da se bom še dolgo spomnila tega naslova oziroma podnaslova, prav želela pa bi enkrat videti naslov: *Minister Andrej* (ali kakšno drugo ime) *preživel naskok*. To pa je nova realnost, ki nas na koncu postavlja na tiste temelje, ko pri nas sploh ne moremo govoriti o cenzuri ali čem podobnem, ampak lahko mirno govorimo o seksizmu.

Sonja Lokar

Želela bi komentirati nekaj prispevkov in vas o nečem obvestiti. Ko je gospa Mojca Drčar - Murko govorila o izkušnjah oziroma o različnih pogledih dveh generacij mladih Italijank, mi je prišlo na misel, da bi bilo zelo dobro to raziskavo ponoviti čez deset let. Iz lastne izkušnje vem, da nekatera spoznanja pridejo po razočaranjih in po šokih, ki jih ljudje doživijo, ko živijo svoje vsakdanje življenje. Vsaj sama sem potrebovala dolgo časa, preden sem ugotovila, da obstajajo neke razlike, ki so mi se zdele, ko sem bila mlajša, popolnoma nemogoče in nevidne.

Zelo zanimivo je bilo, ko je gospod Vatovec govoril o neizživetem slovenskem feminizmu. Mislim, da je problem slovenskega feminizma nekje drugje in da je podoben Catch 22. Namreč, problem slovenskega feminizma je v tem, da je ali neviden, spregledan, ali pa se ga takrat, ko se pojavi, doživlja kot eksces in škodljivo pretiravanje. Če torej feministke nismo glasne, to pomeni, da nas ni, če pa smo glasne, škodimo stvari, za katero nam gre.

Sicer pa obstaja velika razlika med samozavestnostjo ženskega feminizma pri nas in recimo na Švedskem. Razlika je naslednja: edina novinarka, ki sem jo poznala in ki je bila redno zaposlena v Delovi hiši, imela pa se je za feministko, je morala delo pustiti. Nič pa ne moti v Delu ravnanje tistih novinark, ki so se bile sposobne v nekaterih situacijah postaviti na zelo seksistična stališča; to, da si upajo izraziti svoje mnenje, se je razumelo kot dejanje njihovega poguma, čeprav je bilo nesolidarno in v nasprotju s tistim, kar bi feministke od njih pričakovale. Za primerjavo pa še drobna anekdota. Na nekem ženskem srečanju v Bratislavi, ki so se ga udeležile ženske z vzhoda in zahoda v socialdemokratski organizaciji, smo sredi posvetovanja dobile visok obisk. Obiskal nas je gospod Fisher, znani avstrijski socialdemokrat, da bi pozdravil srečanje. Prišel je seveda v spremstvu televizijskih kamer in ljudi iz vodstva socialdemokratov v Bratislavi, ki so bili sami moški. Prosil je za besedo. Srečanje je vodila mlada Švedinja, ki mu je rekla: *"Gospod Fisher, mi smo sredi dela, izvolite sesti med nas in počakati, da delo zaključimo, potem vam bomo dali besedo."* Česa podobnega si v Sloveniji niti v sanjah ne morem predstavljati, saj preprosto ni tako samozavestne ženske, ki bi reagirala na ta način.

Še nekaj o podobi ženske v medijih. Tudi mednarodna razprava o ženskah v medijih v vzhodni in srednji Evropi, ki je bila na Madžarskem, je v marsičem zelo potrdila rezultate raziskav, ki sta nam

*Na prvih straneh je
ženska bodisi žrtev
bodisi zmagovalka*

*Seksistične stereotipe
se da mehčati*

jo predstavili Dorotea Verša in Erika Repovž. Pokazali pa so se tudi nekateri novi vidiki. Madžarske organizatorice so nam predstavile ženske s prvih strani dnevnih časopisov v določenem tednu. Na dan je prišel naslednji stereotip: na prvih straneh časopisov so se zelo redko pojavljale ženske, če pa že, so imele naslednje vloge: zmagovita športnica, lepota kraljica, žrtev grozovitega umora.

Če na kratko povzamemo stereotipe, ki jih zdaj trži vzhodnoevropski svet o ženskah: na prvih straneh časopisov je ženska bodisi žrtev bodisi zmagovalka. Je tudi objekt, toda ne na prvih straneh; na drugih se prodaja še neka vloga žensk, in sicer ženska kot blago - takšne ponudbe prostitucije, kot jo je zdaj mogoče srečati v vzhodnoevropskih časopisih, v prejšnjih črnih, nedemokratskih, socialističnih časih zagotovo ni bilo.

Seveda to srečanje ni bilo namenjeno jadikovanju nad težko usodo, ampak temu, da bi se naučili, kako se to da popraviti. In spet je zanimivo, da so bile najbolj vzpodbudne izkušnje, ki so jih predstavile Švedinje. Pri prodoru v medije so uporabljale dve metodi. Prva metoda je bila, da so osnovale tajno organizacijo novinark, ki so bile pripravljene podpreti neseksistične pristope v medijih. Zavedale so se, da bi takšna organizacija, če bi bila javna, verjetno povzročile težave ženskam, ki so bile sicer javno znane kot ženskam naklonjene novinarke. Pač pa so to razglasile v vseh političnih krogih, češ da imajo tajno novinarsko skupino za pritisk. In učinek je bil neverjeten. Moderni politiki se seveda zelo bojijo medijev, in ko so začutili, da obstaja neka organizirana sila, ki bi jim lahko slekla hlače v javnosti, so se zbal, kar je prineslo določene rezultate. Druga metoda, ki so jo uporabljale, je bil dogovor na televiziji za posebno žensko vodeno komentatorsko oddajo. Ženske, ki so to oddajo vodile, so k pogovoru o 'neženskih' temah vedno vabile uveljavljene in sposobne švedske ženske. Učinek je bil izjemno dober, saj so se stereotipi nenadoma začeli mehčati.

Za zaključek bi opisala še neko pozitivno izkušnjo iz političnega dela Ženskega foruma Združene liste. Kako delati žensko politiko in jo tudi javno narediti opazno? Metoda je zelo preprosta: treba je narediti dogodek. Če se še spomnite, je v zavesti ljudi o demonstraciji v podporu ustavno členu o splavu pred parlamentom ostalo le nekaj, kar se sploh ni zgodilo: metanje jajc v parlament. Podobna izkušnja je bila, ko smo ženske v našem forumu sprožile javno diskusijo 'orožje ali otroški dodatki' in o tem naredile zelo izzivalen letak in plakat. To je bil edini primer, da je naša dejavnost prišla naravnost v drugi televizijski dnevnik. Nič nam ne pomaga stokanje, ampak se moramo preprosto prilagoditi zakonitostim medijev. In mediji spoštujejo dogodke. Skratka, narediti je treba dogodek.

*Neizživeti slovenski
feminizem*

*Tudi novinarke so
seksistične*

Današnji pogovor bomo počasi zaključili. Pred tem sta za besedo prosili še Majda Širca in Neva Železnik.

Majda Širca

Status besede feminizem je v slovenskem prostoru zelo specifičen; na nek način se ga sramujemo, pač glede na to, da ima toliko negativnih predznakov. Pa ne samo antifalokratskih, ki smo jih prinesli z zahoda, ampak je alergija na feminizem posledica preteklih časov. V ilustracijo sodobnega strahu pred podobo slovenske kolhozinje, govornice, proletarke, boreče matere bom navedla primer. Gledala sem televizijsko oddajo iz osemdestih let *Portret gospe Pepce Kardelj*, v kateri gospa Kardelj pripoveduje o dilemah ali naj ima otroka ali ne nekako takole: "Joj, saj nisem vedela, kaj narediti. Toliko dela sem imela v svojem političnem delovanju, ko sem zanosila. Kaj naj naredim? Bila sem v težki dilemi in sem šla k Titu in ga enostavno vprašala, ali naj imam otroka. Rekel je: 'Jasno, imej ga, če ga imajo drugi, ga lahko imaš tudi ti'. Čez dva meseca mi je sporočil, da bodo zibali tudi pri njih." S tem primerom hočem pokazati, da se tudi sama pri sebi soočam z alergijo na izraz feminizem, ki je precej bolj tipičen pri nas kot kjerkoli na zahodu, pogojen pa je z opcijo preteklega časa, ki je vzpostavil določeno vizijo aktivne ženske.

Neva Železnik

Ko je lani v poletni prilogi Delo objavilo članek z naslovom *Ženska je spolni objekt*, se ob to ni nihče obregnil. Na zahodu se kaj takega ne sme pisati. Po naključju se je ob to spotaknila Alenka Rozman, ki je prišla iz Havajev, kjer je živela 25 let, in bila navajena na spoštovanje človeka, nobenemu človeku pa ne moreš a priori reči, da je objekt. Pri nas tega spoštovanja ni, predvsem do žensk.

Danica Simšič

Zahvaljujem se vam za udeležbo, še posebej uvodničarkam in uvodničarjem, pa tudi vsem, ki ste zdržali do konca. Kot uspešnemu organizatorju teh okroglih miz se zahvaljujem tudi Uradu za žensko politiko.

Status besede
feminizem

GLAVA ZGOLJ ZA OKRAS?

Ženski šovinizem je neizogibni odziv na moški šovinizem

Neizogibna reakcija na moški šovinizem je ženski šovinizem. Verjetno ni moškega, ki ne bi znal povedati vsaj nekaj šal na račun ženske omejenosti in gospodinjskega razmišljanja, v katerih je zmeraj predstavljena kot bitje, ki ima glavo zgolj za okras.

Ženske vračajo milo za drago, Angležinje se od srca smejejo temle šalam na račun svojim moških:

- * Kakšna je razlika med sirom in moškim?
Sir dozori.
- * Kakšen je moški s polovico možganov?
Talentiran.
- * Zakaj so šale o blondinkah tako preproste?
Da jih moški lahko razumejo.
- * Kakšna je razlika med moškim in E.T.-jem?
E.T. ne pozabi telefonirati domov.
- * Kako si ženske razlagajo razdelitev domačih obveznosti 50:50?
Me kuhamo, oni jedo, me čistimo, oni mažejo, me likamo, oni mečkajo.
- * Kako moški telovadijo na plaži?
Noter povlečejo trebuh vsakič, ko zagledajo dekle v bikiniju.
- * Zakaj spominjajo moški na kuhane špagete?
Ker so mlahavi in brez okusa.
- * Zakaj moški radi jemljejo s seboj v veselje tudi astronautke?
Da imajo nekoga, ki bo vprašal za pot, če se ladja v veselju izgubi.
- * Kaj je rekel Bog, ko je ustvaril moškega?
Znam narediti tudi kaj boljšega.
- * Kaj razume moški kot pomoč v gospodinjstvu?
Da dvigne noge, ko žena čisti po tleh.
- * Zakaj je pri moških mogoče hitreje napraviti psihoanalizo?
Ker jih ni treba vračati v otroštvo, saj ga nikoli niso zapustili.
- * Kako prisilite moškega, da se iz ležečega položaja pred televizorjem potruži v sedečega?
Daljinec mu daste med prte na nogi.
- * Če so ženske neumne, zakaj imajo diamante za najboljšega prijatelja, moški pa psa?

MARGARET GALLAGHER: ŽENSKÉ IN MNOŽIČNI MEDIJI

(prevod izbranih odlomkov iz referata na Pripravljalni konferenci držav članic Evropske unije na Četrto svetovno konferenco o ženskah, Toledo, 14. do 16. april 1994)

* * *

V Mednarodnem desetletju žensk (1975 - 1985), ko se je število analiz povečalo, njih vsebina pa se je poglobila, so bili sprejeti različni praktični ukrepi, ki naj bi pripeljali do spremembe položaja žensk v medijih. Nekateri izmed njih so kasneje obrodili sadove. Priča smo bili stalni rasti zastopanosti žensk v ženskih alternativnih medijih, kot tudi v ženskih medijskih združenjih in mrežah. Skoraj povsod smo lahko zabeležili povečanje števila žensk, zaposlenih v velikih medijih. V dvanajstih državah članicah Evropske skupnosti predstavljajo ženske v povprečju - v primerjavi s 30 odstotki v letu 1994 - okoli 33 odstotkov vseh zaposlenih na radiu in televiziji. V tiskanih medijih je trenutno od vseh zaposlenih nekaj pod 30 odstotkov žensk. Toda moč odločanja pri oblikovanju medijske politike in pri določanju narave in oblike medijskih vsebin še naprej ostaja izven domene žensk. Nobene evropske radijske ali televizijske hiše ne vodi ženska in v najvišjih menedžerskih krogihasedajo ženske samo šest odstotkov mest. Tudi v dnevnem časopisu je samo šest odstotkov glavnih urednic. Čeprav so mnoge mednarodne organizacije posvojile "slovar" ali terminologijo enakopravnosti, se je to v resnici pogosto uporabljalo - včasih cinično - za prikrivanje odnosov, obnašanj in praks, ki so ostale popolnoma mačistične.

* * *

Na osnovi poročila Evropske zveze elektronskih medijev je bila podana ocena, da je bila od 20 ur televizijskega programa, predvajanega v Evropi, samo ena minuta namenjena ženskam. Toda kanali, ki so v celoti namenjeni ženskam, niso nujno pravi odgovor - vsaj dokler jih nadzorujejo novi medijski magnati. V resnici so del fenomena, ki ga v industriji poznamo pod imenom "programska niša" ali "usmerjeno predvajanje", in ki je usmerjen na jasno definirano publiko, s programi, posebej namenjenimi tej publiko. Šport za moške, glasbeni spoti za mlade, nadaljevanke in oddaje razvedrilnega programa (igre) za ženske. To je tisto, kar pomaga prodajati prostor oglaševalcem. Gre natančno za isto stvar kot pri razvoju industrije z ženskimi revijami. In ni presenetljivo, da se založniki teh revij selijo na televizijo. V Franciji, na primer, Groupe Marie Claire razmišlja o pobudi za ženski kabelski kanal. Ti kanali, prav tako kot večina ženskih revij, bodo razvedrilnega značaja in apolitični. Gledalcev (gledalk) ne bodo vzpodbujali k

razvijanju senzibilnosti ali možganskih celic. Tako imenovana komunikacijska revolucija ponuja torej ženski bolj malo novega in pravič revolucionarnega.

* * *

Obstaja več razlogov, zakaj večje število žensk v medijih - celo če so te na vodilnih položajih, kjer lahko odločajo in oblikujejo program - ne vodi nujno do kvalitativno drugačnega medijskega prikazovanja. Dejavniki, ki pomagajo oblikovati odločitve in izbiro medijskih strokovnjakov, in s tem končni medijski izdelek, so: profesionalne norme in vrednote, institucionalne strukture in procesi, okus publike, zahteve oglaševalcev. Zagotavljanje večje navzočnosti žensk v medijski industriji je zato preprosto le prvi korak v procesu spodbujanja inovativnih pristopov pri oblikovanju medijske vsebine.

* * *

Vprašanja, ki zadevajo medijske vsebine in prikazovanje spolov, ostajajo še naprej močno problematična. Koncept svobode govora je globoko zasidran v večini medijskih institucij v Zahodni Evropi. Obstaja tradicija odpora zoper sleherni poskus vpliva od zunaj, ne glede na to, kako dobronameren je takšen poskus.

Evropski Komisiji je bila zaupana priprava smernic za zaposlovanje in prezentacijo žensk v medijih do leta 1995, ki bodo sicer imele določeno moralno težo, ne bodo pa pravno zavezujoče. Toda, če pogledamo širše; zakonodajni in regulativni okvir Evrope je (razen v primeru diskriminacije pri zaposlovanju) relativno šibek v obrambi interesov žensk nasproti medijskemu izkoriščanju. Po drugi strani pa obstoj panevropskega telesa, kakršno je Komisija Evropske skupnosti, ki se je zavezala k razvoju enakih možnosti na vseh področjih, podpira pa jo Evropski parlament, zagotavlja aktivnim prizadevanjem za ženske pravice v tej regiji vplivno ozadje.

* * *

Vsebina naših medijev se bo pričela spreminjati šele takrat, ko se bodo začeli spreminjati ljudje, ki sprejemajo uredniške in politične odločitve. V tem smislu pa doslej ni bilo opaziti ravno revolucionarnih znamenj sprememb.

Ali bi spolno nadlegovanje sploh zbudilo pozornost javnosti v ZDA - in v mnogih drugih državah - če se ne bi o primeru Anita Hill - Clarence Thomas poročalo na prvih straneh časopisov in če primer ne bi zavzemal osrednjega mesta v poročilih na radiu in televiziji? Primer je vzbudil takšno medijsko pozornost tudi zaradi novinark, ki so vztrajale pri dostojanstvenem in uravnoteženem poročanju. Ali ne bi bila v predstavah večine ljudi vojna v nekdanji Jugoslaviji le še ena nerazumljiva vojna med različnimi oboroženimi skupinami, če ne bi novinarke - poročevalke postavile v ospredje vse razsežnosti človeške tragedije, še posebej množičnih posilstev? Bi bilo pretirano trditi, da so ta prizadevanja novinark povzročila zelo opazen in dolgoročen premik v poročanju? Morda. Toda nenazadnje so ta prizadevanja dokazala, da lahko ženske tudi kaj spremenijo, če le dobijo priložnost.

* * *

Ne slepimo se: skoraj vse smo kdaj v življenju že doživele nekakšno ljubezensko razmerje do medijskih podob žensk, ki nam jih mediji posredujejo: takorekoč so to podobe o nas - za nas. Katera med nami si ni zaželela - vsaj za hip, v snjah ali fantazijah - da bi bila deležna občudovanja in pozornosti, ki ga mediji namenjajo svojim izbranim, a redkim boginjam? Toda tako kot večina ljubezenskih zgodb je tudi odnos med mediji in ženskami pogosto enostranska zgodba, obsojena na neuspeh. Razvijanje kritičnih pristopov in veščin v analizi medijev je bistvenega pomena za to, da bi razumeli, kaj je tisto, kar nas privlači pri celo najbolj regresivnih medijskih vsebinah.

Medijske analize potrebujemo zato, da bomo lahko opravili z našim ljubezenskim razmerjem in naredili korak naprej. Da si bomo lahko ustvarili sliko medijev, katerih podobe bodo oblikovane na podlagi naših lastnih nepopolnih, stalno se spreminjajočih, neidealnih in prav zato realnih podob.

ŽENSKA NA POLOŽAJIH V MEDIJIH: kratko poročilo o rezultatih raziskave

Združeni narodi in Svet Evrope že dalj časa posvečajo posebno pozornost temi, o kateri pri nas doslej še nismo veliko razpravljali: položaju žensk v medijih, s posebnim poudarkom na njihovi poziciji v vodilnih strukturah vplivnih medijev. V ta namen je bilo v tujini narejenih že veliko raziskav, ki jih bodo predstavnice in predstavniki iz različnih držav, ki se s to problematiko ukvarjajo, predstavili tudi na svetovni konferenci o ženskah v Pekingu (4-15 september 1995), ki se je bo udeležila tudi Slovenija.

Podatki za nekatere izbrane evropske države za leto 1993/1994:

	DELEŽ ŽENSK, ZAPOSLENIH V MEDIJIH	
	RADIO, TV	TISKANI MEDIJI
BELGIJA	31.3	21.5
DANSKA	42.6	28.9
FRANCIJA	36.6	-
NEMČIJA	38.8	3.0
GRČIJA	36.7	-
IRSKA	32.7	-
ITALIJA	30.1	21.0
LUXEMBURG	28.6	37.1
NIZOZEMSKA	32.8	31.9
PORTUGALSKA	34.1	20.3
ŠPANIJA	30.2	25.7
VELIKA BRITANIJA	39.8	24.7
SLOVENIJA	38.6	51.7

Vir: OZN, New York, marec 1995

V Sloveniji nimamo raziskav o strukturi zaposlenih žensk v medijih in o njihovem vplivu na politiko posameznih medijev, v kratkem času jih seveda tudi ni mogoče narediti. Na Uradu za žensko politiko smo zbrale nekaj podatkov, ki jih v grobem predstavljamo na naslednjih straneh; upamo, da bodo strokovnjake in strokovnjakinje vzpodbudili k raziskovanju.

VZOREC in METODOLOGIJA zbiranja podatkov

Pri izboru smo upoštevale seznam medijev, ki ga ponuja publikacija Mediana 2/1994, Inštitut za raziskovanje medijev. Vprašalnike smo medijem poslale 15. marca 1995 in jih zbirale do vključno 1. junija 1995.

	ŠTEVILO POSLANIH VPRAŠALNIKOV	ŠTEVILO VRNjenih VPRAŠALNIKOV
TELEVIZIJSKE POSTAJE	4	4
RADIJSKE POSTAJE	29	15
TISKANI MEDIJI	69	50
SKUPAJ	102	69

Vprašalnike so nam vmili naslednji mediji:

TELEVIZIJSKE POSTAJE: 4 (poslano: 4)

- MMTV
- VTV VELENJE
- TV SLOVENIJA
- KANAL A

RADIJSKE POSTAJE: 15 (poslano: 29)

NACIONALNE RADIJSKE POSTAJE

- RADIO KOPER CAPODISTRIA
- RADIO MARIBOR
- RADIO SLOVENIJA

LOKALNE, REGIONALNE RADIJSKE POSTAJE

- RADIO CELJE
- RADIO PTUJ
- RADIO TRBOVLJE
- STUDIO D
- LOKALNA RADIJSKA POSTAJA ORMOŽ
- RADIO SEVICA
- RADIO GLAS LJUBLJANE
- KOROŠKI RADIO SLOVENJ GRADEC

KOMERCIJALNE RADIJSKE POSTAJE

- RADIO MORJE IZOLA
- RADIO UNIVOX
- RADIO CAPRIS

ŠTUDENTSKE RADIJSKE POSTAJE

- RADIO ŠTUDENT

TISKANI MEDIJI: 50 (poslano: 69)

ČASNIKI: 5 (poslano: 6)

- DELO
- SLOVENSKE NOVICE
- DNEVNIK
- REPUBLIKA
- VEČER

REGIONALNI ČASOPISI: 4 (poslano: 7)

- DOLENJSKI LIST
- NAŠ ČAS

- PRIMORSKE NOVICE

- TEDNIK PTUJ

AKTUALNI DOGODKI, GOSPODARSKO-POLITIČNE TEME: 2 (poslano: 3)

- FOKUS

- OBRAMBA

DOM, NARAVA, HIŠNI LJUBLJENCI: 3 (poslano: 4)

- MOJ MALI SVET

- NAŠ DOM

- REVUIA O KONJIH

DRUŽINA, MOŠKI, ŽENSKE: 3 (poslano: 6)

- JANA

- LADY

- OTROK IN DRUŽINA

ENIGMATIKA: 2 (poslano: 2)

- KIH

- KIHova SLIKOVNA KRIŽANKA

KULINARIKA, GOSTINSTVO, TURIZEM: 2 (poslano: 2)

- PET ZVEZDIC

- VERITAS

KULTURA: 1 (poslano: 1)

- RAZGLEDI

MALI OGLASI: 1 (poslano: 1)

- PRIMORSKI OGLASNIK

OTROCI, MLADINA: 7 (poslano: 7)

- MLADINSKA KNJIGA: CICIBAN, PIL, GEA

- EGMONT: ZAJČEK DOLGOUŠČEK, MIKI MIŠKA, TOM IN JERY, DUMBO

POSEL, FINANCE, MENEDŽMENT: 7 (poslano: 10)

- DENAR

- FINANCE

- GOSPODARSKI VESTNIK

- KMEČKI GLAS

- MANAGER

- OBRTNIK

- MARKETING MAGAZIN

RAČUNALNIŠTVO, ELEKTRONIKA: 1 (poslano: 3)

- MOJ MIKRO

RELIGIJA: 1 (poslano: 2)

- OGNJIŠČE

SPLOŠNI INTERESI: 3 (poslano: 3)

- 7D

- NEDELJSKI DNEVNIK

- RADAR

ŠPORT, AVTOMOBILIZEM: 2 (poslano: 7)

- AVTOFOTO OGLASNIK

- AVTO MAGAZIN

TV, AVDIO, RAZVEDRILO: 6 (poslano: 5)

- ANTENA

- KAJ

- LJUBEZENSKE ZGODBE

- OMAMA

- STOP

- VROČI KAJ

ZDRAVJE: 0 (poslano: 1)

MEJNE ZNANOSTI: 0 (poslano: 2)

Glede na to, da je bila večina vprašalnikov, zlasti od "večjih" medijskih hiš, vrnjenih, menimo, da je vzorec dovolj reprezentativen in da odraža realno stanje položaja žensk v naših medijih.

Kot zanimive podatke smo zbrale tudi podatke o članstvu v Sindikatu novinarjev in v SVEtu RTV:

ŠTEVILO ČLANIC IN ČLANOV SINDIKATA

Število članic	315
Število članov	451
SKUPAJ	766

FUNKCIONARJI IN FUNKCIONARKE SINDIKATA

Funkcije sindikata	Ženske	Moški	SKUPAJ
Izvršni odbor	5	5	10
Nadzorni odbor	1	2	3
Komisija za plese in prireditve	2	1	3
SKUPAJ	8	8	16

ČLANI IN ČLANICE SVETA RTV

Število članic sveta	3
Število članov sveta	22
SKUPAJ	25

FUNKCIONARJI IN FUNKCIONARKE SVETA RTV

Funkcionarji in funkcionarke sveta RTV	Ženske	Moški	SKUPAJ
Predsednik		1	1
Namestnik predsednika	1		1
člani	2	21	23
SKUPAJ	3	22	25

V nadaljevanju objavljamo vse zbrane podatke, na vprašanje: *Ali res lahko govorimo o feminizaciji novinarskega poklica?*, pa odgovarjamo z naslednjimi tezami:

1. Glede na zbrane podatke (manj kot polovica vseh zaposlenih v medijih je žensk) ne moremo trditi, da se je novinarski poklic feminiziral.
2. Ženske redko zasedajo delovna mesta, za katera nimajo zahtevane izobrazbe. Na delovnih mestih, za katera se zahteva višja stopnja izobrazbe, vendar zaposleni te stopnje ne dosežajo, je več moških.
3. Nobena novinarka nima nižje od srednješolske izobrazbe, kar pa ne velja za novinarje.
4. Veliko zaposlenih žensk z visokošolsko izobrazbo zaseda delovna mesta do in vključno z 7. stopnjo zahtevnosti, na 8. in 9. stopnji pa je več moških.
5. Iz podatkov je razvidno, da ženske z visoko izobrazbo zasedajo tudi delovna mesta, ki ne zahtevajo takšne stopnje izobrazbe, kot jo delovno mesto zahteva, medtem ko za moške velja tudi obratno.
6. "Uglednejša" novinarska dela (najbrž vplivnejša in bolje plačana, npr. komentatorska in uredniška) pogosteje opravljajo moški.
7. Med vsemi zaposlenimi v vseh medijih je 42.8 % žensk, med zaposlenimi v redakcijah in uredništvih 41.6 %, v novinarskih vrstah 47.1 %, med vodilnimi v medijskih hišah pa le 33.3 % žensk;
8. Radio je ženski medij, tako vsaj pravijo, saj ga ženske poslušajo pogosteje in več kot moški. Kako pa je z zaposlenimi na radijskih postajah? Med vsemi zaposlenimi je 46.8 % žensk, med zaposlenimi v redakcijah 59.0 %, 51.1 % je novinark, med vodilnimi pa 23.1 % žensk.
9. Televizija: med vsemi zaposlenimi je 32.0 % žensk, med zaposlenimi v redakcijah 31.7 %, novinark je 53.4 %, med vodilnimi pa 29.0 % žensk.
10. In kako je v tiskanih medijih? Med vsemi zaposlenimi je 51.7 % žensk, med zaposlenimi v redakcijah 55.9 %, novinark je 43.0 %, med vodilnimi pa 40.5 % žensk.

VSI MEDIJI SKUPAJ

TABELA 1: REDNO ZAPOSLENI IN ZAPOSLENE

Delovno mesto po Kolektivni pogodbi	Dejansko dosežena stopnja izobrazbe - končana šola																	
	Nepopolna osnovna šola		Osnovna šola		Poklicna šola		Srednja šola		Višja šola		Visoka šola		Magisterij		Doktorat		SKUPAJ	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
I. Enostavna dela	11	6	16	9			2										29	15
II. Manj zahtevna dela	2		1	4	1	3		3									4	10
III. Srednje zahtevna dela		1	2	4	4	1	15	13									21	19
IV. Zahtevnejša dela	1	9	1	13	28	77	15	28	2	1	2						49	128
V. Zahtevna dela	4	9	44	17	67	85	242	220	7	8	9	1					373	340
VI. Bolj zahtevna dela		2	6	12	7	63	64	164	30	58	13	6					120	305
VII. Zelo zahtevna dela	1	4	7	5	14	31	133	254	49	56	287	215	2	9			493	575
VIII. Visoko zahtevna dela				1		1	17	42	4	16	30	46	1				52	106
IX. Najbolj zahtevna dela							4	14		11	12	25		1			16	51
SKUPAJ	19	31	77	65	121	261	492	738	92	150	353	293	3	10			1157	1549

VSI MEDIJI SKUPAJ

TABELA 2: REDNO ZAPOSLENE IN ZAPOSLENI V REDAKCIJAH ALI UREDNIŠTVIH

Delovno mesto po Kolektivni pogodbi	Dejansko dosežena stopnja izobrazbe - končana šola																	
	Nepopolna osnovna šola		Osnovna šola		Poklicna šola		Srednja šola		Višja šola		Visoka šola		Magisterij		Doktorat		SKUPAJ	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
I. Enostavna dela	1		1														2	
II. Manj zahtevna dela						1												1
III. Srednje zahtevna dela		1			3	1	6	4									9	6
IV. Zahtevnejša dela	2	6		8	15	65	7	2	2		2						28	94
V. Zahtevna dela	4	9	10	5	32	65	103	16	7	6	7						163	231
VI. Bolj zahtevna dela		2	7	3	8	29	44	26	4	20	5	5					68	143
VII. Zelo zahtevna dela	1	3	13	4	4	12	101	75	38	61	200	164	2	9			359	387
VIII. Visoko zahtevna dela				1			11	21	4	11	22	24					37	57
IX. Najbolj zahtevna dela							1	8		3	2	7					3	18
SKUPAJ	8	21	31	21	62	173	273	152	55	101	238	200	2	9			669	937

TABELA 3: REDNO ZAPOSLENI VODILNI DELAVCI IN DELAVKE

Vodilni položaj	Dejansko dosežena stopnja izobrazbe - končana šola																	
	Nepopolna osnovna šola		Osnovna šola		Poklicna šola		Srednja šola		Višja šola		Visoka šola		Magisterij		Doktorat		SKUPAJ	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
Direktor, direktorica				1		1	1	5	1	5	6	8					8	20
Glavna urednica, urednik							5	9		1	6	7					11	17
Odgovorni urednik, urednica						1	4	5	1	6	12	22		1			17	35
Urednice, uredniki posameznih redakcij				1		2	6	32	5	17	27	23		1			38	76
SKUPAJ				2		4	16	51	7	29	51	60		2			74	148

TABELA 4: REDNO ZAPOSLENI NOVINARJI IN NOVINARKE

Novinarji, novinarke	Dejansko dosežena stopnja izobrazbe - končana šola																	
	Nepopolna osnovna šola		Osnovna šola		Poklicna šola		Srednja šola		Višja šola		Visoka šola		Magisterij		Doktorat		SKUPAJ	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
Fotoreporter, fotoreporterka						6	1	8									1	14
Vestičarka, vestičar							1	4	4		1	1					6	5
Novinar poročevalec, novinarka poročevalka		1		1		1	14	21	6	6	46	24					66	54
Specializirana novinarka, specializiran novinar						1	47	45	24	19	88	59	2	2			161	126
Urednik novinar, urednica novinarka			1	1		2	13	28	6	10	30	28					50	69
Komentator, komentatorka				1			6	11	3	7	18	23	1	1			28	43
Urednik, urednica uredništva				1		1	8	24	2	10	10	26					20	62
SKUPAJ		1	1	4		11	90	141	45	52	193	161	3	3			332	373

TABELA 1: REDNO ZAPOSLENI IN ZAPOSLENE

Delovno mesto po Kolektivni pogodbi	Dejansko dosežena stopnja izobrazbe - končana šola																	
	Nepopolna osnovna šola		Osnovna šola		Poklicna šola		Srednja šola		Višja šola		Visoka šola		Magisterij		Doktorat		SKUPAJ	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
I. Enostavna dela	8	6	14	9													22	15
II. Manj zahtevna dela			1	3		2											1	5
III. Srednje zahtevna dela				4		1	2	3									1	8
IV. Zahtevnejša dela		2	1		9	11		4									10	17
V. Zahtevna dela			13	10	21	15	92	59	2	1							128	85
VI. Bolj zahtevna dela				4	4	13	40	47	21	34		1					65	99
VII. Zelo zahtevna dela		1	3	2	13	14	36	82	7	10	83	75	2	1			144	185
VIII. Visoko zahtevna dela						1	2	5		2	5	5					7	13
IX. Najbolj zahtevna dela								2		2	4	4					4	8
SKUPAJ	8	9	32	32	47	57	172	202	30	49	92	85	2	1			383	435

TABELA 2: REDNO ZAPOSLENE IN ZAPOSLENI V REDAKCIJAH ALI UREDNIŠTVIH

Delovno mesto po Kolektivni pogodbi	Dejansko dosežena stopnja izobrazbe - končana šola																	
	Nepopolna osnovna šola		Osnovna šola		Poklicna šola		Srednja šola		Višja šola		Visoka šola		Magisterij		Doktorat		SKUPAJ	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
I. Enostavna dela																		
II. Manj zahtevna dela																		
III. Srednje zahtevna dela					1	1	1										2	1
IV. Zahtevnejša dela																		
V. Zahtevna dela			4		8	1	18	6	2								32	7
VI. Bolj zahtevna dela			6		5		10	3		2							21	5
VII. Zelo zahtevna dela			7	3	2		37	24	12	21	65	43	2	1			125	92
VIII. Visoko zahtevna dela							5	13	3	6	16	15					24	34
IX. Najbolj zahtevna dela								2		1								3
SKUPAJ			17	3	16	2	71	48	17	30	81	58	2	1			204	142

TABELA 3: REDNO ZAPOSLENI VODILNI DELAVCI IN DELAVKE

Vodilni položaj	Dejansko dosežena stopnja izobrazbe - končana šola																	
	Nepopolna osnovna šola		Osnovna šola		Poklicna šola		Srednja šola		Višja šola		Visoka šola		Magisterij		Doktorat		SKUPAJ	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
Direktor, direktorica				1		1		1		3	3	3					3	9
Glavna urednica, urednik								3			2	3					2	6
Odgovorni urednik, urednica										2		8						10
Urednice, uredniki posameznih redakcij						1	1	9	1	7	8	8					10	25
SKUPAJ				1		2	1	13	1	12	13	22					15	50

TABELA 4: REDNO ZAPOSLENI NOVINARJI IN NOVINARKE

Novinarji, novinarke	Dejansko dosežena stopnja izobrazbe - končana šola																	
	Nepopolna osnovna šola		Osnovna šola		Poklicna šola		Srednja šola		Višja šola		Visoka šola		Magisterij		Doktorat		SKUPAJ	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
Fotoreporter, fotoreporterka																		
Vestičarka, vestičar									2								2	
Novinar poročevalec, novinarka poročevalka							3	6	1	2	15	9					19	17
Specializirana novinarka, specializiran novinar							14	13	14	6	32	16	2	1			62	36
Urednik novinar, urednica novinarka			1	1			5	11	3	6	12	14					21	32
Komentator, komentatorka				1			2	2	1	1	6	7					9	11
Urednik, urednica uredništva							1	3	1	4	4	11					6	18
SKUPAJ			1	2			25	35	22	19	69	57	2	1			119	114

TABELA 1: REDNO ZAPOSLENI IN ZAPOSLENE

Delovno mesto po Kolektivni pogodbi	Dejansko dosežena stopnja izobrazbe - končana šola																	
	Nepopolna osnovna šola		Osnovna šola		Poklicna šola		Srednja šola		Višja šola		Visoka šola		Magisterij		Doktorat		SKUPAJ	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
I. Enostavna dela	1						2										3	
II. Manj zahtevna dela						1		3										4
III. Srednje zahtevna dela		1					6	6									6	7
IV. Zahtevnejša dela	1	7		8	14	65	5	20	1								21	100
V. Zahtevna dela	4	9	7	2	20	60	84	142	4	6							119	219
VI. Bolj zahtevna dela		2	4	2	2	25	8	82	4	16	3	4					21	131
VII. Zelo zahtevna dela	1	3	3	1	1	9	41	94	16	32	97	86		8		1	159	234
VIII. Visoko zahtevna dela								1				1						2
IX. Najbolj zahtevna dela								1										1
SKUPAJ	7	22	13	160	37	160	146	349	25	54	100	91		8		1	329	698

TABELA 2: REDNO ZAPOSLENE IN ZAPOSLENI V REDAKCIJAH ALI UREDNIŠTVIH

Delovno mesto po Kolektivni pogodbi	Dejansko dosežena stopnja izobrazbe - končana šola																	
	Nepopolna osnovna šola		Osnovna šola		Poklicna šola		Srednja šola		Višja šola		Visoka šola		Magisterij		Doktorat		SKUPAJ	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
I. Enostavna dela	1																1	
II. Manj zahtevna dela						1												1
III. Srednje zahtevna dela		1																1
IV. Zahtevnejša dela	2	6		8	14	65	5	13	1								22	92
V. Zahtevna dela	4	9	4	5	19	60	73	136	4	6							104	216
VI. Bolj zahtevna dela		2	1	2	2	25	29	74	4	16	3	4					39	123
VII. Zelo zahtevna dela	1	3	6	1	1	9	41	89	15	31	84	101		8		1	148	243
VIII. Visoko zahtevna dela												1						1
IX. Najbolj zahtevna dela																		
SKUPAJ	8	21	11	16	36	160	148	312	24	53	87	106		8		1	314	677

TABELA 3: REDNO ZAPOSLENI VODILNI DELAVCI IN DELAVKE

TABELA 3: REDNO ZAPOSLENI VODILNI DELAVCI IN DELAVKE

Vodilni položaj	Dejansko dosežena stopnja izobrazbe - končana šola																	
	Nepopolna osnovna šola		Osnovna šola		Poklicna šola		Srednja šola		Višja šola		Visoka šola		Magisterij		Doktorat		SKUPAJ	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
Direktor, direktorica								1			1	1					1	2
Glavna urednica, urednik								1										1
Odgovorni urednik, urednica										1	1	5		1			1	7
Urednice, uredniki posameznih redakcij								5	1	1	6	6		1			7	13
SKUPAJ								7	1	2	8	12		2			9	23

TABELA 4: REDNO ZAPOSLENI NOVINARJI IN NOVINARKE

Novinarji, novinarke	Dejansko dosežena stopnja izobrazbe - končana šola																	
	Nepopolna osnovna šola		Osnovna šola		Poklicna šola		Srednja šola		Višja šola		Visoka šola		Magisterij		Doktorat		SKUPAJ	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
Fotoreporter, fotoreporterka																		
Vestičarka, vestičar																		
Novinar poročevalec, novinarka poročevalka		1					1	1	2	1	5	1					8	4
Specializirana novinarka, specializiran novinar							9	7		3	18	13		1			27	24
Urednik novinar, urednica novinarka							1	3		2	11	2					12	7
Komentator, komentatorica							1	2		1	6	2		1			7	6
Urednik, urednica uredništva								3		1	1	3					1	7
SKUPAJ		1					12	16	2	18	41	21		2			55	48

TABELA 1: REDNO ZAPOSLENI IN ZAPOSLENE

Delovno mesto po Kolektivni pogodbi	Dejansko dosežena stopnja izobrazbe - končana šola																	
	Nepopolna osnovna šola		Osnovna šola		Poklicna šola		Srednja šola		Višja šola		Visoka šola		Magisterij		Doktorat		SKUPAJ	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
I. Enostavna dela	2		2														4	
II. Manj zahtevna dela	2			1	1												3	1
III. Srednje zahtevna dela			2		4		7	4									13	4
IV. Zahtevnejša dela				5	5	1	10	4	1	1	2						18	11
V. Zahtevna dela			24	5	26	10	66	19	1	1	9	1					126	36
VI. Bolj zahtevna dela			2	6	1	25	16	35	5	8	10	1					34	75
VII. Zelo zahtevna dela			1	2		8	56	78	26	14	107	54					190	156
VIII. Visoko zahtevna dela				1			15	36	4	14	25	40	1				45	91
IX. Najbolj zahtevna dela							4	11		9	8	21		1			12	42
SKUPAJ	4		31	20	37	44	174	187	37	47	161	117	1	1			445	416

TABELA 2: REDNO ZAPOSLENE IN ZAPOSLENI V REDAKCIJAH ALI UREDNIŠTVIH

Delovno mesto po Kolektivni pogodbi	Dejansko dosežena stopnja izobrazbe - končana šola																	
	Nepopolna osnovna šola		Osnovna šola		Poklicna šola		Srednja šola		Višja šola		Visoka šola		Magisterij		Doktorat		SKUPAJ	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
I. Enostavna dela			1														1	
II. Manj zahtevna dela																		
III. Srednje zahtevna dela					2		5	4									7	4
IV. Zahtevnejša dela					1		2	2	1		2						6	2
V. Zahtevna dela			2		5	4	12	4	1		7						27	8
VI. Bolj zahtevna dela				1	1	4	5	7		2	2	1					8	15
VII. Zelo zahtevna dela					1	3	23	20	11	9	51	20					86	52
VIII. Visoko zahtevna dela				1			6	8	1	5	6	9					13	23
IX. Najbolj zahtevna dela							1	6		2	2	7					3	15
SKUPAJ			3	2	10	11	54	51	14	18	70	37					151	119

TABELA 3: REDNO ZAPOSLENI VODILNI DELAVCI IN DELAVKE

Vodilni položaj	Dejansko dosežena stopnja izobrazbe - končana šola																	
	Nepopolna osnovna šola		Osnovna šola		Poklicna šola		Srednja šola		Višja šola		Visoka šola		Magisterij		Doktorat		SKUPAJ	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
Direktor, direktorica							1	3	1	2	3	4					5	9
Glavna urednica, urednik							5	5		1	4	4					9	10
Odgovorni urednik, urednica						1	4	5	1	3	11	9					16	18
Urednice, uredniki posameznih redakcij				1		1	5	18	3	9	13	9					21	38
SKUPAJ				1		2	15	31	5	15	31	26					51	75

TABELA 4: REDNO ZAPOSLENI NOVINARIJI IN NOVINARKE

Novinarji, novinarka	Dejansko dosežena stopnja izobrazbe - končana šola																	
	Nepopolna osnovna šola		Osnovna šola		Poklicna šola		Srednja šola		Višja šola		Visoka šola		Magisterij		Doktorat		SKUPAJ	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
Fotoreporter, fotoreporterka						6	1	8									1	14
Vestičarka, vestičar							1	4	2		1	1					4	5
Novinar poročevalec, novinarka poročevalka				1		1	10	14	3	3	26	14					39	33
Specializirana novinarka, specializiran novinar						1	24	25	10	10	38	30					72	66
Urednik novinar, urednica novinarka						2	7	14	3	2	7	12					17	30
Komentator, komentatorka							3	7	2	5	6	14	1				12	26
Urednik, urednica uredništva				1		1	7	18	1	5	6	12					14	37
SKUPAJ				2		11	53	90	21	25	84	83	1				159	211

